

Sara Ala-Hynnälä

TAITEILIJANA VANHUSTYÖSSÄ
Haastattelussa Osaattori-hankkeen koulutuk-
seen osallistuneita taiteilijoita

Opinnäytetyö
Kulttuurituotannon koulutusohjelma

Marraskuu 2012

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 5.11.2012
Tekijä(t) Sara Ala-Hynnälä	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kulttuurituotanto	
Nimeke Taiteilijana vanhustyössä – Haastattelussa Osaattori-hankkeen koulutukseen osallistuneita taiteilijoita		
Tiivistelmä <p>Kulttuuri ja hyvinvointi ovat viime vuosina poikineet useita tutkimuksia ja hankkeita aiheen tiimoilta. Useissa tutkimuksissa uskotaan kulttuurilla olevan hyvinvointivaikutuksia. Toisaalta kulttuuri ja itse-määräämisoikeus ovat jokaisen perusoikeuksia, ja näitä tulee myös kunnioittaa vanhalla iällä.</p> <p>”Taiteilijana Vanhustyössä” oli keväällä 2012 Osaattori-hankkeen puitteissa Jyväskylän kaupungin kulttuuripalveluiden järjestämä koulutus taiteilijoille, jotka haluavat toimia vanhustyössä. Koulutus oli pieni osa isompaa hankekokonaisuutta, jonka sisältö ei keskity vain koulutukseen. Tämän koulutuksen taiteilijoista haastateltiin opinnäytettä varten neljää osallistujaa ja menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelun tavoitteena oli tutkia koulutuksen vaikutuksia osallistujiin vanhustyössä, sekä kartoittaa heidän näkemyksiään muun muassa tulevaisuudesta. Lisäksi mukaan otettiin haastateltujen näkemykset tuottajista ja heidän osastaan alalla. Haastattelut toteutettiin keväällä 2012 ja purettiin mahdollisimman pian. Kirjoitustyö tapahtui lähinnä syksyllä 2012.</p> <p>Haastattelun tuloksina todettiin, että vaikka koulutus vaikutti yhden haastatelluista motivaatioon jopa alentavasti realiteettien ja ongelmien tullessa vastaan, saivat kaikki kuitenkin jotain irti koulutuksesta. Esimerkiksi kaikki haastatellut pitivät tuotteistamista hyvänä. Toisaalta kaikki saivat kokemuksia ja tapasivat ihmisiä. Tulevaisuuskuva ja usko kulttuurisen vanhustyön tulevaisuudesta olivat kaikilla positiivisia. Voidaan sanoa, että koulutuksen jälkeen osallistujilla oli realistisempaa motivaatioista riippumatta lähteä vanhustyöhön. Koulutuksen voidaan sanoa siis onnistuneen, mutta huomattiin myös parannettavaa. Tähän kuului esimerkiksi se, että taiteilijat kaipasivat enemmän aikaa keskusteluille.</p> <p>Työstä on ennen kaikkea hyötyä hankkeelle ja Jyväskylän kaupungin kulttuuripalveluille. Työtä voidaan käyttää esimerkiksi koulutuksen arviointiin tai tulevaisuutta suunnitellessa. Työstä nousee esille taiteilijoiden ajatuksia aiheesta ja joitakin ehdotuksia joita voidaan soveltaa esimerkiksi kulttuurituottajan työssä tai muissa sovellutuksissa.</p>		
Asiasanat (avainsanat) vanhustyö, Osaattori, taiteilijat, haastattelu		
Sivumäärä 56 + 1 liite, 2s	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Liite 1. Haastattelurunko		
Ohjaavan opettajan nimi Jaakko Pitkänen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelut	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 5.11.2012
Author(s) Sara Ala-Hynnälä	Degree programme and option Cultural management	
Name of the bachelor's thesis Work as an artist with the elderly – in an interview artists participating in Osaattori-projectd training		
Abstract <p>“Taiteilijana vanhustyössä” training project for artists was organized in the spring 2012 as part of the Osaattori-project. This training consisted of helping participants to understand how to work with and for the elderly. From this training four artists were picked from the ten participants to take part in a theme interview about their experiences from the training and the field and also how the training affected them. There were also thoughts about how cultural producers can work in this field and how well these artists know what producers do. These interviews were conducted in the spring 2012 after the training or at the end parts of it. The transcriptions of the interviews were made during the spring and summer of 2012 and the analysing was completed during the summer of 2012. The writing took place in the autumn of 2012.</p> <p>The research showed that the interviewed participants all got something from the training. Although it did not improve one of the interviewed person’s motivation, it still gave something new to this person as well. For example productization was one part that everyone thought was good. Every interviewed person got some new experiences during the training and met new people. Also their views of the future were good and the belief in the field’s future. It can be said, that after the training, it was more realistic for all of the interviewed persons to make culture or perform arts for the elderly. Also some things were noticed that could be better. For example there could have been more room for conversations.</p> <p>This thesis will benefit mostly Osaattori-project and Jyväskylä city’s department of cultural services. The thesis can be used for example in reviewing the training or planning for the future. In the thesis you will find artists’ views about the subject and some suggestions that can be applied for example to cultural producers’ work.</p>		
Subject headings, (keywords) artist, elderly, Osaattori, interview		
Pages 56 + appendix, 2 pages	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices Appendix 1 structure of the interviews		
Tutor Jaakko Pitkänen	Bachelor's thesis assigned by Jyväskylä city department of cultural services	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	HYVINVOINTI JA KULTTUURI.....	2
2.1	Käsitteitä	2
2.2	Kulttuurin vaikutukset hyvinvointiin.....	4
2.3	Vanhukset, kulttuuri ja terveys	7
2.4	Taiteilijat vanhustyön parissa	10
3	VANHUSTEN KULTTUURIPALVELUT JA HANKKEET.....	12
3.1	Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelut vanhuksille.....	12
3.2	Esimerkkejä kuntien kulttuuripalveluista vanhuksille.....	13
3.3	Kulttuurisen vanhustyön hankkeita	13
4	OSAATTORI-HANKE.....	16
4.1	Hankkeen lähtökohdat ja tavoitteet	16
4.2	Hankkeen toimenpiteet	16
4.3	Jyväskylän Osaattori-hankkeeseen liittyvät koulutukset	17
4.3.1	Taiteilijana vanhustyössä	17
4.3.2	Koulutuksen aikataulu, kouluttajat ja toteuttajat	18
5	MENETELMÄ.....	19
6	TUTKIMUKSEN KULKU	22
7	HAASTATTELUN TULOKSET	24
7.1	Ennakoasetelmat	25
7.2	Motiivit	27
7.3	Koulutuksen vaikutukset	29
7.3.1	Keljon pitkäaikaishoito	30
7.3.2	Yrittäjäyys, tuotteistaminen ja sparraus.....	32
7.3.3	Muuta	35
7.4	Palaute.....	36
7.5	Taiteilijat ja hoitajat	38
7.6	Tuottajuus kulttuurisessa vanhustyössä	41
7.7	Tulevaisuuden näkymät	43
7.8	Ongelmat.....	45
7.9	Yhteenvedo	47

8	POHDINTA	49
	LÄHTEET	57
	LIITE	
	Haastattelurunko	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella Osaattori-hankkeen Jyväskylän koulutusta taiteilijoille nimeltään Taitelijana Vanhustyössä. Hankkeessa on toteutettu ja toteutetaan useita eri toimenpiteitä, joista tämä koulutus oli yksi pieni osa. Tutkimuksessa käytettiin menetelmänä teemahaastattelua, ja otokseksi valikoitui neljä kymmenestä koulutukseen osallistuneesta. Haastattelu valittiin sen antaman syvällisen tiedon vuoksi ihmisen kokemusmaailmasta ja teemahaastattelu sen joustavuuden ja teemallisen rakenteen vuoksi. Haastattelurunkoa voi tarkastella liitteenä opinnäytteen lopusta.

Opinnäytteen tavoitteena on siis tarkastella näiden taiteilijoiden kokemuksia ja ajatuksia kulttuurisesta vanhustyöstä ja pohtia sitä, miten koulutus on vaikuttanut heidän ajatuksiinsa ja osaamiseensa. Tätä tarkastellaan erilaisten teemojen kautta. Näihin lukeutuvat muun muassa motiivit, koulutuksen vaikutukset, taiteilijoiden suhteita hoitajiin ja tulevaisuus. Lisäksi tarkastellaan taiteilijoiden pohdintoja koulutuksen onnistumisesta ja taiteilijoiden pohdintoja tuottajuudesta. Halutaan siis tarkastella, miten koulutus on vaikuttanut taiteilijoihin ja mitkä asiat vaikuttavat siihen, että voidaan edistää taiteilijoiden pääsyä kulttuurisen vanhustyön pariin. Suoraa tietoa siitä, miten koulutus on vaikuttanut taiteilijoihin, voidaan saada esimerkiksi tarkastelemalla motivaatioita sekä koulutuksen tapahtumia ja sisältöjä. Taas esimerkiksi tulevaisuuden ja tuottajuuden tarkastelu tuo näkemystä siitä, miten tästä voidaan jatkaa, miten taiteilijat saadaan kulttuurisen vanhustyön pariin tulevaisuudessa ja miten sitä voidaan edistää. Opinnäytteen toivotaan olevan ainakin hyödyksi Osaattori-hankkeen osatoteuttajana toimivalle Jyväskylän kaupungin kulttuuripalveluille ja yleisesti hankkeelle. Tutkimuksen toivotaan myös herättävän ajatuksia ja tuovan ideoita.

Miksi sitten on tärkeää pohtia sitä, miten taiteilijat saataisiin paremmin hoitolaitoksiin? Kun tutkitaan koulutuksen vaikutuksia taiteilijoihin, tutkitaan tässä tapauksessa olennaisesti sitä, millainen asenne heillä on vanhustyötä kohtaan ja onnistuiko koulutus vaikuttamaan taiteilijoihin tai heidän työmahdollisuuksiin positiivisesti. Koulutuksen voidaan siis nähdä olevan osa hankkeen pyrkimyksessä edistää taiteilijoiden pääsyä kulttuurisen vanhustyön pariin. Jos taas taiteilijalla on esimerkiksi hyvin negatiivinen kuva tulevaisuudesta koulutuksen jälkeen, ei voida olettaa, että hän esimerkiksi todennäköisesti itse hakeutuisi alalle, vaan tarvitsee jotain kannustusta. On myös tärkeä tarkastella koulutuksen onnistumista siksi, jotta voidaan kehittää tätä välinettä

tällä alalla ja saada siitä ideoita muihin toimenpiteisiin. Tutkimus pohtii kuitenkin siihen osallistuneiden taiteilijoiden mielialaa ja ajatuksia, joka taas avaa paremmin muita mahdollisuuksia ja esimerkiksi tuottajan työnsarkaa.

Työssä ensin tarkastellaan kulttuurin ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä ja pyritään tällä teoriolla todistamaan, että aiheella on ylipäätänsä väliä. Tässä kappaleessa myös selitetään muutamia keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen edetään vanhuksille järjestettävään kulttuuriin ja taiteilijoiden asemaan sekä kokemuksiin kulttuurisessa vanhustyössä. Tämän jälkeen kerrotaan hieman kuntien kulttuurisen vanhustyön malleista sekä aiemmin aiheesta järjestetyistä hankkeista. Osaattori-hankkeesta, sen sisällöstä ja tutkittavana olevasta ”Taiteilijana Vanhustyössä” koulutuksesta kerrotaan sen jälkeen. Tätä seuraa menetelmän ja tutkimuksen kulun esittely. Tuloksissa käsitellään laajasti taiteilijoiden kokemusmaailmaa, jonka jälkeen tulokset vedetään yhteen yhdessä kappaleessa. Viimeisenä osiona tulee pohdinta ja lähteet.

2 HYVINVOINTI JA KULTTUURI

Hyvinvoinnin ja kulttuurin yhteydestä on puhuttu paljon viimeaikoina. Kulttuuri kuuluu kaikille ja sen hyvinvointiin liittyvät vaikutukset ulottuvat niin kaikille sen koskettamille ihmisille. Hanna-Liisa Liikanen toteaa (2010, 58) kulttuuritoiminnan ja taiteen vaikuttavan hyvinvointiin ja terveyteen. Tätä väitettä tukemaan voidaan löytää useita kansainvälisestikin toteutettuja tutkimuksia esimerkiksi lääketieteen ja yhteiskuntatieteiden aloilta. Tässä katsastetaan hieman, miksi kulttuuri vaikuttaa terveyteen ja miten tämä liittyy vanhuksiin ja taiteilijoihin, jotka toimivat tällä alalla.

2.1 Käsitteitä

Hyvinvointi ja kulttuuri ovat hyvin laajoja käsitteitä sinällään ja moni ymmärtää ne omalla tavallaan. Ne merkitsevät eri asioita eri ihmisille riippuen heidän kokemuksista ja taustoistaan. Unesco määrittelee Meksikon julistuksessa vuodelta 1982 kulttuurin laajimmalta käsitteeltään ”...kokonaisuudeksi tyypillisiä henkisiä, aineellisia, älyllisiä ja emotionaalisia piirteitä jotka määrittelevät yhteiskunnan tai ryhmän.” Julistus lisää kulttuurin sisältävän taiteiden lisäksi elämäntavat, ihmisen perusoikeudet, arvot, perinteet ja uskomukset. (Unesco 1982, 1.) Anthony Everitt taas toteaa (1999, 8) kulttuurin

käsitteen olevan ”kuin lumipallo, joka on rinnettä alas vierieessään kerännyt mukaansa erilaisia merkityksiä.”

Taide liitetään usein kulttuuriin olennaisena osana. Hanna-Liisa Liikanen (2010, 36) käsittelee taiteen ja luovuuden käsitettä julkaisussa *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia*. Hänen mukaansa kaikki ihmisten välinen toiminta on loppujen lopuksi kulttuuria, mutta luovuudella on oma roolinsa siinä. Sen avulla annetaan asioille merkityksiä ja eletään tietyllä tavalla. Luovuudella on tärkeä osa myös taiteessa, joka taas on osa kulttuuria. Liikasen mukaan taiteella toteutetaan luovuutta ja ilmaistaan itseään. Taiteessa yhdistyvät taito, tunne, tieto ja tahto sekä se käsittelee ihmistä kokonaisvaltaisesti.

Hyvinvoinnin taas Liikanen (2010, 37) käsittää kokonaisvaltaiseksi hyväksi oloksi, johon kuuluu niin fyysinen kuin psyykinenkin hyvä olo. Hyvinvointia synnyttää ihminen itse ja hänen ympäristönsä. Siihen kuuluu iso joukko erilaisia osia, joita ovat esimerkiksi terveys, asuminen, ihmissuhteet ja toimeentulo. Hyvinvointi sekä kulttuuri merkitsevät myös eri asioita eri ihmisille ja määritelmä voi vaihdella kunkin elämäntilanteen mukaan. Terveysteen vaikuttavat yksilöllisellä ja yhteisöllisellä tasolla monet eri seikat.

Ikäihmisen tai vanhuksen käsite tai määritelmä voi olla ongelmallinen. Eri yhteyksissä tarkoitetaan ehkä erilaisia ryhmiä tai luokitellaan henkilö vanhukseksi iän perusteella. Tässä opinnäytteessä kuitenkin puhutaan kaikista vanhukseksi itseään luokittelevista henkilöistä vanhus termillä. Ikäkäsitykset ovat monella tapaa muuttuneet ja ovat muuttumassa. 1800-luvun lopulla säädettiin eläkelaisissa Saksassa vanhuuseläkkeen ikärajaksi 65 vuotta ja pitkään vanhuuden uskottiin alkavan juuri siitä. Nykyään tämä ei kuitenkaan pidä usein enää paikkaansa, sillä esimerkiksi töistä lähteminen ei sovi enää yhteen tämän rajapyykin kanssa. Ikääntymisen merkit lisääntyvätkin vasta 75-vuoden jälkeen. (Koskinen ym., 1998, 15–16.)

Vanhuksista lisäksi voidaan käyttää eri nimityksiä, joihin kuuluvat esimerkiksi ikäihminen vanhuksen lisäksi. Tässä opinnäytteessä ei ole määriteltä mitään, vanhuksen ns. nimitystä käytetään ja niitä voi esiintyä erilaisia. Jenni Varho toteaa (2010, 7) ikääntymiseen viitattavan monin eri käsittein, joihin kuuluvat muun muassa vanhus, ikäännytynyt, ikäihminen ja seniori.

Vanhustyö taas voidaan määritellä toiminnaksi vanhusten parissa, joka tapahtuu erityyppisissä organisaatioissa, arjessa tai toimintayksiköissä. Vanhustyötä voidaan toteuttaa myös ns. epävirallisesti. Vanhustyössä pyritään edistämään vanhuksen elämänlaatua, turvallisuutta ja hyvinvointia. Siinä pyritään turvaamaan vanhuksen oikeus mielekkääseen toimintaan ja asema tasavertaisena kansalaisena. (Koskinen ym. 1998, 55.) Kulttuurisella tai luovalla vanhustyöllä tarkoitetaan tässä opinnäytteessä sellaista vanhustyötä, johon liittyy jollain tavalla luovat menetelmät tai kulttuurin eri näkökulmien käyttäminen hyväksi.

Lopuksi on hyvä selventää tutkimuksessakin käytettäviä erilaisia nimityksiä vanhusten palveluista. Jyväskylässä itsessään on 17 alueellista päiväkeskusta sekä 5 päiväkeskusta jotka toimivat ostopalveluna. Päiväkeskuksissa toteutetaan erilaisia virkistys-, tuki- ja kulttuuripalveluita. Toiminta on maksutonta vanhuksille, mutta keskuksat tarjoavat myös maksullisia palveluita, joihin kuuluvat mm. kylvytys- ja ateriapalvelut. Jyväskylän päiväkeskuksissa järjestetään myös paljon Taideapteekin kautta tilattua toimintaa. (Päiväkeskuksat 2012.)

Koulutukseen osallistuvilla on näiden tilojen lisäksi mahdollisuus tuoda osaamistaan muunlaisille vanhusten palveluille. Päiväkeskusten lisäksi on olemassa erilaisia vanhusten palveluita ja asumismuotoja. Palvelutalolla tarkoitetaan sellaista vanhuksen kotia, joka on vaihtoehtona, kun vanhus ei enää selviä yksin, mutta ei halua vanhainkotiin tai sairaalaan. Palvelutaloissa on asuntoja, yhteisiä toimintatiloja, yleistiloja ja erilaisia palveluja vanhuksille. Ryhmäkodissa vanhuksilla on yhteiset oleskelutilat, mutta oma huone. Nämä vanukset tarvitsevat usein paljon apua päivittäin. (Koskinen ym. 1998, 242–243.)

Lisäksi opinnäytteessä tulee vastaan Keljon pitkäaikaishoito. Tällä tarkoitetaan ympärivuorokautista hoivaa antavaa yhteisöä. Myös tämän tyyppisissä yhteisöissä tulee vanhuksen elämäntyyli kyetä turvaamaan mahdollisimman pitkään. Tämä tarkoittaa, että vanhuksella tulee olla mahdollisuus toteuttaa itseään ja olla yksilöitä. (Koskinen ym. 1998, 245–246.)

2.2 Kulttuurin vaikutukset hyvinvointiin

Kulttuurin hyvinvointivaikutuksia on tutkittu laajalti. Sanna Nummelin (2011, 1–2) toteaa tutkimuskatsauksessaan kulttuurin ja hyvinvoinnin alueen tutkimusten pääsisällön osoittavan, että kulttuuritoimintaan osallistumisen lisäävän onnellisuutta, pidentävän elinikää ja muutenkin yleisesti vaikuttavan hyvin terveyteen. Hän myös muistuttaa, että ne, jotka osallistuvat enemmän kulttuuritoimintaan, ovat myös terveempiä. Nummelin jaottelee kulttuuria ja hyvinvointia selvitteleviä tutkimuksia neljään eri kategoriaan, vaikka hän samalla muistuttaa, että useat tutkimukset uskovat, että kulttuuri vaikuttaa useammalla kuin yhdellä tavalla ihmisen terveyteen. Hän jaottelee kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteisöllisyyteen ja sosiaaliseen osallistumiseen, hyvinvointiin ja elämänlaatuun sekä kulttuurin vaikutukset fyysiseen terveyteen. Viimeinen kategoria käsittelee tutkimuksia, jotka ovat suhtautuneet jollain tapaa kriittisesti kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin.

Hyypä ja Liikanen (2005, 113) listaavat neljä taidetoiminnan ja kulttuuritoiminnan nimenomaan välineellistä vaikutusta hyvinvoinnille. Taide on itsessään nautinto, joka rikastuttaa elämysmaailmaa ja on ihmisen perustarve. Erilaisen kulttuuritoimintojen tai harrastusten yhteisöt, jotka vaikuttavat elämänhallintaan. Taide ja arkkitehtuuri vaikuttavat myös viihtyisään ympäristöön ja lopuksi kulttuurin ja taiteen vaikutus hyvään elämään, työkykyyn ja terveyteen. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset ovat todettu myös vuoden 2007 Terveyden edistämisen politiikkaohjelmassa (2007, 15), jossa todetaan useiden kansainvälisten tutkimusten osoittavan, että kulttuuri- ja taidetoiminta vaikuttaa elämän läpi ihmisten hyvinvointiin. Ohjelma myös toteaa, että elämänhallintaa nostavat harrastusten verkostot, ja yhteisöllisyyttä tuovat myös kulttuuriharrastukset.

Kulttuurin rooli voi löytyä myös kasvatuksesta jos sitä ajatellaan välineellisyyden kautta. Kulttuuri voi löytää roolinsa myös itseisarvoisena, jolloin sen tarkoitus on olla sellaisenaan ilman edellä ajateltua roolia jonkun apuna. Näiden kahden roolin lisäksi kulttuuri voi olla muuttuva. (Von Brandenburg 2008, 17.)

Kulttuuri vaikuttaa myös fyysiseen terveyteen. Hyypä ja Liikanen toteavat (2005, 50) kulttuurielämysten tuottavan tunteita, jotka vaikuttavat aivoissa psykofyysisessä säätelyjärjestelmässä. Tämä sitten tasapainottaa säätelyjärjestelmän koko toimintaa. Hyypä ja Liikanen muistuttavat, että tämän järjestelmän tasapaino sosiaalisen ympäristön kanssa tuo hyvinvointia ja terveyttä. Hyypä ja Liikanen (2005, 89) toteavat myös,

että eri kulttuuritilaisuuksissa käyminen vaikuttaa positiivisesti elinikään. Näihin lukeutuvat muun muassa museoissa ja elokuvissa käymisen. Tutkimuksissa on myös huomattu sellaisten kulttuuriharrastusten, joissa itse ei muuta kuin seurata vaikuttavan pitkäikäisyyteen huomioiden riskitekijät. Tulee kuitenkin huomata, että esimerkiksi teatterissa käymisen tai kirjojen lukemisen ei ole havaittu vaikuttavan elinikään. Toisaalta taas esimerkiksi kuorossa laulamisen huomattiin vaikuttavan, mutta ei yhtä voimakkaasti kuin elokuvien ja näyttelyiden. (Hyypä 2002, 137.)

Yksi yhteisöllisyyttä sekä sosiaalista pääomaa käsittelevä tutkimus on Markku T. Hyypän Elinvoimaa yhteisöistä, sosiaalinen pääoma ja terveys (2002). Hyypä toteaa, että viime aikoina ihmisten on huomattu saarilla ja rannikoilla elävän pidempään. Näistä esimerkkeinä Ahvenanmaa, Okinawa ja Färsaaret (Hyypä 2002, 76.) Lisäksi hän puhuu luottamuksen yhteydestä yhteisöllisyyteen ja hyvinvointiin (Hyypä 2002, 148). Hyypä tutkii aihetta myös kirjassaan Me-hengen mahti (2005). Tässä hän puhuu esimerkiksi juhlien yhteydestä yhteisöllisyyteen (2005, 117) ja hyvinvointivaltion yhteydestä sosiaaliseen pääomaan (2005, 135).

Hyypä ja Liikanen esittävät (2005, 86), että sosiaalinen pääoma voi olla yksi selitys sille, miksi kulttuuriharrastukset vaikuttavat terveyteen positiivisesti. Sosiaalisen pääoman he määrittelevät sisältävän me-hengen ja yhteisöllisyyden, johon yhteisöissä hiljalleen kasvetaan. Pitkäikäisten yhteisöjen elämäntyyliin kuuluu erilaiset kulttuuri-toiminnot ja kulttuuriharrastukset. Hyypä ja Liikanen toteavatkin (2005, 95–99), että Ahvenanmaalla ihmiset elävät keskimäärin pidempään kuin muualla Suomessa juuri aktiivisen kulttuuriharrastuneisuuden vuoksi. He muistuttavat, että Ahvenanmaan kokoon nähden, harrastetaan siellä kulttuuria paljon, muun muassa harrastajateattereita ja museoita on paljon. He lisäksi muistuttavat, että kyseessä ei ole ruotsalaisuus, vaan suomenruotsalaiset ja ahvenanmaalaiset elävät joka tapauksessa pidempään, kuin mikä on koko Ruotsin keskiarvo. Lisäksi Hyypä toteaa teoksessa Elinvoimaa yhteisöistä (2002, 84), että tilastoja yhdistelemällä tulee helposti siihen päätökseen, että Ahvenanmaan hyvinvointi ja pitkäikäisyys johtuu nimenomaan yhteisöllisyydestä.

Koko Suomessa taas on oma sosiaalinen pääoma ja se taas rakentuu monesta eri seikasta. Näihin lukeutuu suomenruotsalaisten sosiaalisen pääoman, erikielisten väestöjen erot kuolleisuudessa sekä koko Suomen väestöstä nähdään, että aktiivisesti kulttuuritoimintaan osallistuvat elävät pidempään. Tärkeintä sosiaalisessa pääomassa on

kansalaisten oman aktiivisuuden. Tämä perustuu peruskulttuuriin ja tietynlaiseen kaikkien väliseen luottamukseen. Pelkkä hyvinvointivaltio ei kuitenkaan riitä sosiaalisiksi pääomaksi, vaan jos hyvinvointivaltio on koko ajan mukana tukemassa kulttuurin harrastamista, voi se tällä tavoin ujuttaa sosiaalisen pääoman itseensä. (Hyypä & Liikanen 2005, 97–99.)

Myös uskonnollisuus voi tarkoittaa yhteisöllisyyttä. Uskonto vaikuttaa koko väestön muun muassa luomalla moraalipohjaa, myyttejä ja tapoja. Tällä tavalla se on usein mukana luomassa koko kulttuuria. Uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistujat ovat usein mukana enemmän kuin muut erilaisissa kulttuuriharrastuksissa. He osallistuvat myös uskonnollisiin tilaisuuksiin, joissa myös toteutetaan taidetta esimerkiksi laulamalla. On todettu, että nuorilla tällainen uskonnollisuus lisää eloonjäämistä. Nämä nuoret osallistuvat toimintaan ja ovat sosiaalisia ja tämä vaikuttaa terveyteen. He myös tuntevat yhteenkuuluvuutta muitten samanhenkisten kanssa. (Hyypä & Liikanen 2005, 100–101.)

2.3 Vanhukset, kulttuuri ja terveys

Erilaiset arjen elämykset ja kauneus, mitä juuri taide ja kulttuuri luovat, ovat ne tärkeimmät edellytykset hyvälle elämälle useiden ihmisten elämässä. Taide ja kulttuuri ovat ne joiden avulla monessa tapauksessa voidaan irrottautua arjesta. Yksilölle on äärimmäisen tärkeää se vapaus, että voi valita juuri nämä omat elämyksensä ja että tämä ulottuu kaikille, myös muiden avun varassa eläville. (Hyypä & Liikanen 2005, 107.)

Pelkkä fyysinen terveys ei takaa ikäihmisen ja hoitolaitoksessa asuvan vanhuksen hyvinvointia. Esimerkiksi vireys, aloitteellisuus ja pyrkimys luovuuteen tulevat muun muassa kulttuuri- ja taidetoiminnan kautta. Myös vanhusten kulttuurisisältöjen tärkeyttä tulee tarkastella talouden ja perustuslain kautta. Eläkeläinen on usein ikänsä maksanut veroja. Eläkkeeseen voidaan siten ajatella kuuluvan myös ns. henkinen toimeentulo, joka tarkoittaisi perustekijöiden turvaamista myös työuran jälkeen. Tähän kuuluu myös siten kulttuuri. Vanhuksista on myös muodostumassa yhä suurempi kansanosia, jolla on varaa käyttää rahaa. Tämä muodostaa myös palveluiden tekijöille ja tuottajille uusia töitä. (Lehtovirta 2010, 11–12.)

Vanhuksilla siis tulee olla perusoikeutena osallisuus ja itse tekeminen kulttuurissa. Muiden avun varassa tämä ei kuitenkaan toteudu aina. Tämä tarkoittaa käytännössä, että tähän seikkaan tulee kiinnittää erityisesti huomiota. Tämä onnistuu, kun tietoa levitetään onnistuneesti ja toimitaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Kulttuurin tuottaminen vanhuksille tarkoittaa myös rahoituksen tarvetta; tämä taas olisi hyvä järjestää jonkun pysyvän rahoituksen piiristä. Lisäksi, jotta vanhuksille saadaan taidetta ja kulttuuria, on tärkeää kouluttaa sosiaali- ja terveysalaa sekä taidealaa sekä kehittää näiden yhteistyötä. Pitäisi myös järjestää lisäkoulutusta. Koulutuksen tarpeiden sisältö vaihtelee alojen mukaan, hoitoalalla tarvitaan tietoa kuinka taidetta voi käyttää arjessa, ja taidealoilla tarvitaan tietoa, miten hoitoyhteisöissä työskentely eroaa tarpeiltaan muista. (Lehtovirta & Varho 2010, 78–79.)

Vanhukset voivat itse harrastaa kulttuuria, vanhustyössä toimivat henkilöt eli esimerkiksi hoitajat, voivat toimittaa vanhuksille kulttuuria ja toisaalta taas myös ulkopuoliset voivat tuoda taidetta vanhuksille. Usein vanhustenhuollon henkilökunnalla on iso rooli vanhusten hyvinvoinnissa kulttuurisisällön ja asenteen avulla. Irmeli Matilainen kuvaa (2011, 63–68) kulttuurilähtöisen toiminnan olleen aina osana palveluyksiköissä edes jossain muodossa. Näistä yleisimpiä hän kertoo olevan musiikin sekä yhdessä lukemisen. Matilainen muistuttaa, että kun asiakas eli tässä tapauksessa vanhus on aktiivinen, kokee ammattilainen usein myös piristävänsä. Hän toteaa, että henkilökunnan asenne asiakkaisiin on myös olennainen osa vanhusten elämänlaatua. Matilainen toteaa, että usein vanhustyössä toimivaa henkilökuntaa on asiakkaiden määrään nähden vähän, mikä näkyy kiireenä, joka taas näkyy fyysisen hyvinvoinnin korostumisena psyykkisen edelle. Hän muistuttaakin, että vanhustyön tavoitteet toteutuvat kun ollaan aidosti vuorovaikutuksessa vanhusten kanssa. Matilainen myös muistuttaa, että koska laki ei määrittele tarkasti sitä, mikä hoivan sisältö tulee olla, jää vastuu laadusta yksiköille.

Myös Salminen kommentoi (2011, 73) Lysti-hankkeeseen osallistuneiden työntekijöiden näkemyksiä luovien menetelmien käytölle. Usein aika oli esteenä ja perushoito vei liikaa aikaa, että luovia menetelmiä olisi voitu helposti ottaa mukaan. Luovat menetelmät myös olivat pikemminkin erillinen osa kuin arjen jokapäiväisen työn pala- nen. Työntekijät huomauttivat Salmiselle, että ongelman ratkaisu voisi olla menetelmien kirjaaminen toimintasuunnitelmaan tai vuosiohjelmaan. Lisäksi esimies koettiin tärkeäksi osaksi.

Huolimatta useiden työntekijöiden vaikeuksista ottaa luovat menetelmät mukaan hoitotyöhön osaksi arkea, on niitä olemassa useita. Muistelutyö on yksi vanhustyön työmuodoista. Tätä toteutetaan usein ryhmissä, joiden tavoite voi vaihdella näyttelystä sosiaalisten suhteiden luomiseen. (Koskinen ym. 1998, 185–187.) Myös erilaisia muita luovia menetelmiä voi käyttää vanhustyössä. Tähän kuuluu esimerkiksi musiikki, kuvallinen ilmaisu ja sanataide. Musiikkia voidaan kuunnella, laulaa tai liikkua sen tahtiin. Myös soittaminen onnistuu joiltakin. Musiikin terapeuttisilla käyttötavoilla voidaan esimerkiksi vähentää masennusta ja lisätä elämänlaatua ja itsetuntoa. Sanataide voi olla vaikkapa lukemista, kirjoittamista tai tekstin tuottamista. Sanataide voi olla lukemisterapiaa tai siihen voi ottaa mukaan muita luovia keinoja. Kuvataiteessa taas voidaan tuottaa itse tai tarkastella muiden tekemiä. (Koskinen ym. 1998, 199–210.) Nämä luovat menetelmät sopivat yhteen myös useiden Osaattori-koulutukseen osallistuneiden taiteilijoiden aloissa. Neljä haastateltua olivat musiikin, kuvataiteen, sanataiteen ja teatterin aloilta. Taiteilijat tuovat usein mukanaan syvempää osaamista omalta alaltaan tai jotain uutta, mitä hoitolaitoksissa ei ole ennen tehty. Lisäksi näissä luovissa menetelmissä korostettiin terapeuttisuutta, joka ei välttämättä aina ole itsetarkoitus taiteilijan tuodessa taidetta vanhuksille.

Vanhustyön keskusliitto toteutti vuonna 2004 kyselyn jäsenyhteisöilleen. Tämän kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa sitä, miten näissä paikoissa ylläpidetään vanhusten toimintakykyä. Tämä kysely oli osa RAY:n rahoittamaa ”Yhdessä elämyksiä arkeen” – projektia, jossa myös muun muassa koulutettiin aiheen alueelta ryhmänohjaajia. (Blomqvist & Hovila 2005, 8.) Kartoituksessa todetaan, että ryhmätoimintaa opastavat usein ihmiset monista eri taustoista. Näihin lukeutuu muun muassa vapaaehtoisia, seurankunnan henkilöstöä, opiskelijoita ja hoitajia. Todetaankin, että ohjaavat henkilöt ovat usein aiheeseen kouluttamattomia aiheeseen. (Blomqvist & Hovila 2005, 49.) Raportista selviää ne toimintamuodot, joita ryhmässä toteutetaan kulttuurin kannalta eniten. Kaikkien 291 vastanneen keskuudesta musiikkia oli käytetty eniten (90 %). Myös taiteilijavierailut olivat paljon käytettyjä (82 %). Kokonaistilastoissa kulttuuri-retket (66 %) ja kirjallisuus (65 %) olivat myös korkealla. Tulee kuitenkin huomata, että esimerkiksi vanhainkodeissa käytettiin kuvataidetta huomattavasti enemmän kuin muualla (81 %). Myös valokuvien käytössä oli huomattaviakin eroja eri hoitolaitosten välillä. (Blomqvist & Hovila 2005, 41.)

2.4 Taiteilijat vanhustyön parissa

Taiteilijoiden työmahdollisuudet ovat palkkatyön kannalta kapeat eikä kaikille riitä tukea tai apurahoja. Tämä vaikuttaa siihen, että taiteilijoiden pitää etsiä myös muualta töitä, kuin juuri omalta alaltaan. Tässä mukaan tulevat sosiaali- ja terveyspalvelut. Kuitenkaan luovia alojen ulkopuolella ei niitä paljoa vielä käytetä. Taiteilijoita on kuitenkin käytetty muun muassa erilaisissa innovatiivisissa ratkaisuisissa, yhteisöllisyyden ja luovuuden ylläpitäjinä ja tuojina. Taiteilijat ja muut luovan alan laitokset ovat kuitenkin itse jonkin verran lähestyneet muita aloja. Eri taiteilijat ovat vieneet taidetta esimerkiksi yrityksiin, vankiloihin ja hoitolaitoksiin. Erilaiset kulttuurilaitokset vievät taidetta esimerkiksi hoitolaitoksiin tai koululaisille. (Liikanen 2010, 41–42.) Opinnäytetyön tutkimukseen osallistuneista taiteilijoista muutama oli jo tehnyt taidetta hoitolaitoksissa ja yksi myös vankilassa. Moni oli toiminut myös kehitysvammaisten ja maahanmuuttajien kanssa.

Taiteilijoiden mahdollisuudet tehdä taidetta hyvinvoinnin kentällä ovat myös kasvaneet lisääntyneiden tukien myötä. Vuonna 2009 jaettiin ensimmäistä kertaa sellaisiin hankkeisiin määrärahaa, jotka keskittyivät kulttuurin hyvinvointivaikutuksiin. Määrärahaa myönnettiin myös esimerkiksi yhteistyöhankkeisiin kulttuuritoimijoiden sekä sosiaali- ja terveysalan välillä. Opetusministeriö on lisäksi tukenut kulttuuria ja hyvinvointia muista määrärahoista. (Liikanen 2010, 47.) Taiteilijoiden mahdollisuuksiin toimia vanhustyössä on myös vaikuttanut se, että monet vanhusten järjestöt ovat aktiivisia saadakseen taiteen ja kulttuurin osaksi arkea ja päivätoimintaa. Myös esimerkiksi eläkeläisjärjestöt ovat huomanneet taiteesta saavan voimavaroja ja olevan tie tulevaan. (Liikanen 2010, 53.) Kuitenkin usein raha on tiukassa ja taiteellisen toiminnan valinta voi olla hyvin vaikeaa. Tämä vaikuttaa siihen, että pelataan varman päälle, hoitohenkilöstö valitsee pahimmassa tapauksessa sellaisia sisältöjä, mikä ei edusta vanhusten tahtoa vaan hoitajien uskoa siitä mitä he tahtovat (Lehtonen 2010, 80).

Taiteilijoiden omista kokemuksista työstä eri hoitolaitoksissa voi lukea muutamasta lähteestä. Jussi Lehtonen kirjoittaa teoksessaan *Samassa Valossa* hoitolaitoskiertueensa kokemuksista (2010). Mona Taipale taas kertoo *Pro gradu* -tutkielmassaan *Narrin* kaavussa neljän eri taiteilijan kokemuksista työskentelystä hoitolaitoksissa (2000).

Jussi Lehtonen (2010, 15) lähti hoitolaitoskiertueelle esittämään teostaan ”Rakkaus ei ole ajan narri”. Tämä esitys sai ensi-illan maaliskuun lopulla vuonna 2006 sairaalan syömishäiriöosastolla. Vuonna 2007 valmistui myös samasta aiheesta ruotsinkielinen versio ”Kärlek är inte Tidens narri”. Lehtonen pohtii näyttelijän roolia ja toteaa että erilaisissa yhteisöissä elämä on lopulta vain roolista toiseen siirtymistä. Nimenomaan näyttelijän tärkeäksi tehtäväksi hän lukeekin muuntautumiskyvyn roolien väleille. Hän kertoo, että saapuessa annetaan taiteilijan rooli ja tämä näyttäytyy nimenomaan siinä, että hän tuo mukanaan esityksen joka edustaa taidetta. (Lehtonen 2010, 25.) Lehtonen puhuu lisäksi taiteilijan suhteesta hoitolaitokseen. Itse henkilökunta voi olla pidättynyt taiteilijan tulon vuoksi. Hoitolaitoksilla on tietyt rutiinit, jotka tuovat turvaa osallisille. Taidetta tuova henkilö rikkoo auttamatta nämä rutiinit. (Lehtonen 2010, 28.) Lehtonen myös muistuttaa, että yhteistyö, joka on luottamuksellista, on tärkeää työntekijöiden kanssa. Esiintyjä ja hoitolaitos kuitenkin yleensä kaipaavat samaa, positiivista kokemusta tai elämystä asiakkaille. Lehtonen antaa esiintyjille ohjeeksi käydä paikassa etukäteen ja olla ajoissa paikanpäällä. Henkilökunta on myös kullankallis esiintyjälle, sillä he voivat antaa henkilökohtaista tietoa asiakkaista ja heidän sairauksistaan. Lehtonen toteaa, että avoimuus on tärkeintä hyvässä yhteistyössä. Molempien puolien tulee avata näkemyksiään ja rajojaan ja tarkastella toista puolta. Hoitolaitoksissa on myös monenlaisia asukkaita ja jotkut esitykset eivät vain sovi toisille, tämä antaa pallon henkilökunnalle arvioida kenelle esitys voisi olla hyödyllinen tai otetaanko esitystä ollenkaan. (Lehtonen 2010, 61–62.) Vanhusten palvelutaloista Lehtonen toteaa, että suvaitsemattomuus ja negatiivisuus ovat joskus valloillaan. Hän ei usko väittelyn johtavan mihinkään, mutta sen sijaan vannoo keskustelevan asenteen nimiin. (Lehtonen 2010, 81.) Lehtonen kertoo tunteneensa puolustaneen ihmisarvoa pitkäaikaishoidossa, kun asiakkaasta näki tämän seuraavan ja olevan läsnä. (Lehtonen 2010, 133.)

Taiteilijoiden mahdollisuuksia toimia sosiaali- ja terveyshuollossa on myös epäilty. Pohditaan, voivatko taiteilijat ottaa tällä alalla niin sanotusti lääkärin tai muiden työntekijöiden roolin, vai mikä on se taiteilijoiden rooli heidän toimiessa. On myös kyseenalaistettu se, voidaanko taiteella yrittää ratkaista jotain, jota muuten ei ole voitu. Tämä voidaan myös nähdä siltä kantilta, että taidetoiminta voi tuoda esiin ongelmat ja tukea kehityksessä. (Von Brandenburg 2008, 17–18.)

3 VANHUSTEN KULTTUURIPALVELUT JA HANKKEET

Eri kunnissa panostetaan eri tavalla vanhusten kulttuuriin, mutta kaikille on yhteistä lain vaatimat velvoitteet. Kuntalaki kulttuuritoiminnasta luvun 1 §:n mukaan kunkin kunnan tulee: ”edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa.” (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta, 728/1992.) Tämä ei vielä vaadi nimenomaan vanhuksille järjestettävää kulttuuria. Tutkimuksista saaduista tuloksista on kuitenkin huomattu kulttuurin parantava vaikutus ja näitä voidaan soveltaa erilaisten hankkeitten parissa. Kunnat ovat aloittaneet monia eri toimintamalleja vanhusten kulttuuritoiminnan turvaamiseksi ja kunnat ovat myös mukana erityyillisissä vanhustenkulttuurin hankkeissa. Hankkeita on järjestetty paljon myös yksityisten tahojen toimesta, mutta kunta on osana vaikuttamassa vanhusten kulttuuritoimintojen edistämiseen, usein myös yhteistyössä yksityisten tai muiden tahojen kanssa.

3.1 Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelut vanhuksille

Jyväskylän kaupungin järjestämien vanhusten kulttuuripalvelujen isoa osaa näyttelee Taideapteekki-toimintamalli. Lisäksi järjestetään Taideapteekkiin liittyen Laulusta Voimaa-yhteislaulutilaisuuksia. (Jyväskylän kaupunki kulttuuripalvelut 2012.) Jyväskylän kaupungilla osaa näyttelevät myös Kulttuuriluotsit, joiden tehtävä on lähteä kaveriksi eri kulttuurielämyksiin vapaaehtoisina. Palvelu on maksuton ja sen kohdeyrymänä ovat esimerkiksi päiväkeskuksia tai yksityisiä ikäihmisiä. Kulttuuriluotsit lähtevät myös niiden mukaan kulttuuria kokemaan, joiden ei ehkä muuten tulisi lähdettyä tai esimerkiksi jos asiakas ei vain tiedä mitä kaupungilla on tarjota tai ei yksin pääse liikkeelle. Luotsein kanssa voi mennä esimerkiksi taidemuseoon tai kaupunginteatteriin. (Kulttuuriluotsit 2012.) Lisäksi esimerkiksi vanhusten viikolla kaupunki järjestää ikäihmisille erilaista ohjelmaa, johon kuuluu mm. vanhusten viikon pääjuhla ja vie vanhus ulos – kampanja (Vanhustenviikko 2012).

Taideapteekki taas on Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelujen ja sosiaali- sekä terveyspalveluitten järjestämää toimintaa vanhuksille. Taideapteekin ohjelmistosta voivat Jyväskylän päiväkeskukset valita ohjelmaa. Tarjolla syksyllä 2012 on muun muassa konsertteja, tansseja ja kuvataide- sekä sanataidetyöpajoja. Taideapteekin osana ovat myös yhteislaulutilaisuudet ja pitkäaikaishoidon kulttuuriohjelma. (Taideapteekki 2012.)

Taideapteekin nimellä on järjestetty myös toinen samanniminen hanke, joka ei sisältään kuitenkään ollut vastaava. Vuosina 2003 – 2005 järjestettiin Euroopan Sosiaalirahaston ESR:n rahoittama hanke nimeltään Taideapteekki. Projektin toteuttaja oli tällöin Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu Oy, jonka jälkeen vuonna 2005 toiminta siirtyi Kaakkois-Suomen sosiaalipsykiatrisen yhdistyksen eli Kakspy ry:n vetämäksi. (Paloneva 2005.) Vuonna 2008 toiminnalle ei enää myönnetty rahoitusta ja se lopetettiin. Taideapteekin tavoitteena oli kehittää monipuolista valikoimaa kulttuurista kaikkien saataville. (Kakspy 2008.)

3.2 Esimerkkejä kuntien kulttuuripalveluista vanhuksille

Kuopiossa perustettiin työryhmä, jonka nimeksi tuli kulttuuri vanhustyön kumppanina. Tämän työryhmän tavoitteena on koordinoida vanhuksille kulttuuritoimintaa. Tämä toiminta on poikunut taidetyöpajoja, soveltavan taiteen koulutusta, lainattavia materiaaleja ja toimintapaketteja kuten muistelusalokkuja. Lisäksi työryhmän myötä useissa laitoksissa on kulttuuriyhdyshenkilö ja päiväkeskustoiminnassa kulttuuriasioista vastaava henkilö, jonka tehtävä on tukea kotona asuvien kulttuuritoimintaa. Tämä toiminta pysyy pystyssä pääasiassa Kuopion sosiaali- ja terveystoimen rahoituksella, mutta rahoitusta tulee myös kulttuuritoimelta, opetusministeriöltä ja ESR-hankerahoituksesta. Kulttuurikuriirit taas ovat Kuopion kulttuuripalveluiden kokoama ja organisoima yhteyshenkilöverkosto. Tässä verkostossa on mukana muun muassa kouluja ja päiväkoteja sekä kulttuuriyhdyshenkilöitä laitoshoidosta ja erilaisia yhteisöjä ja sairaaloita. (Varho 2010, 20.)

Tampereen kaupunki on taas mukana Kulttuurikaari-hankkeessa, jossa on mukana laajalti eri yksiköitä kaupungista. Tämän hankkeen tavoitteena on edistää vanhusten hyvinvointia kulttuurin, taiteen ja liikunnan avulla. Se lisäksi pyrkii vahvistamaan taiteen asemaa hoitopaikoissa ja vanhusten kuntoutuksen osana, kouluttamaan hoitohenkilökuntaa kulttuurin saralla ja kartoittamaan vanhusten kulttuuripalveluiden tilanne Tampereella. (Varho 2010, 21.)

3.3 Kulttuurisen vanhustyön hankkeita

Kunnallisesti järjestettyjen toimintojen lisäksi valtakunnallisesti järjestetään useita erilaisia hyvinvointiin ja kulttuuriin liittyviä hankkeita ja projekteja. Näistä esimerkkinä on vanhusten kulttuuriin keskittyvä Osaattori-hanke. Hankkeita on hyvin laajalti hyvinvoinnin ja kulttuurin kentällä, mutta näistä oma osansa on vanhuksiin keskittyvät hankkeet. Ohessa on muutamia näistä hankkeista.

Vuonna 2006 – 2007 Pohjois – Karjalan ammattikorkeakoulu järjesti Keinu – taiteilijat vanhusyhteisön arjessa projektin. Siihen osallistui yhteensä 12 vanhusyhteisöä sekä kunnalliselta että yksityiseltä puolelta. Projektissa haettiin yhteistyöhön eri toimintamalleja vanhusyhteisöjen ja taiteilijoiden välille. Tämä tarkoitti lähinnä vanhusyhteisöjen kulttuuritoiminnan kehittämistä vanhusten, hoitajien ja taiteilijoiden yhteistyön välityksellä. Tätä projektia edelsi vuonna 2004 – 2005 järjestetty pilottihanke Keinuyhteisötaideprojekti. Tämän Pohjois-Karjalan taidetoimikunnan järjestämän projektin tulokset olivat kannustavia ja projektia päätettiin ammattikorkeakoulun taholta jatkaa. (Nuutinen 2007, 12- 13.)

Projektin päätavoitteena oli kehittää yhteistyötä taiteilijoiden ja vanhusyhteisöjen välille. Se myös pyrki tuomaan vanhuksille kontakteja muihin ja lievittämään heidän yksinäisyyttään. Tärkeä osa tavoitteita oli myös kasvattaa taiteilijoiden valmiuksia toimia vanhustyössä ja edistää heidän työllistymistään. (Nuutinen 2007, 14.) Nämä tavoitteet käyvät yhteen monessa kohtaa parhaillaan meneillään olevan Osaattori-hankkeen kanssa, johon tämäkin opinnäytetyö keskittyy. Teija Nuutinen kertoo toimittamassaan kirjassa Elämänilon välähdyksiä Keinu – projektin myös löytävän yhteyksiä aiempiin projekteihin. Tähän kuuluu vuonna 1990 – aloitettu Arts in Hospital-hanke. (Nuutinen 2007, 14.) Tämä hanke pyrki tuomaan taiteen osaksi hoitotyötä ja lisätä sen avulla laitosten viihtyvyyttä. (Liikanen 2002.)

Kulta-hanke on Suomen Kulttuurirahaston Etelä-Savon rahaston aloittama. Siihen viidentoista eri alan taiteilijan verkoston on rakentanut rahaston kanssa yhteistyössä Etelä-Savon taidetoimikunta. Tämä verkosto toimii ja tulee eri osista Etelä-Savoa. Tässä verkostossa toimivien taiteilijoiden tavoitteena on tarjota kotihoidon ja erityylyissä laitoksissa oleville vanhuksille kulttuuria esimerkiksi työpajojen tai esitysten muodossa. Verkoston taiteilijoille on myös tarjottu koulutusta. Hankkeesta myönnetään tukea vanhusten laitosten kulttuuritoiminnalle yhteensä kuudelle hankkeen aika-

na. Näiden tukien tarkoituksena on kouluttaa henkilöstöä ja tämän hankkeen tuottamien kulttuurisisältöjen hankintaan. (Kulta Kulttuuria ja taidetta ikäihmisille 2012.)

Terveyttä kulttuurista on vuonna 1992 päivänvalonsa saanut verkosto, joka lähti liikkeelle Arts in Hospital -liikkeestä. Tämä verkosto kokoaa ja antaa tietoa siitä, miten kulttuuri ja taide vaikuttavat terveyteen. Tätä tavoitetta on saavuteltu erilaisilla esitelmillä, yhteistyön koordinoimisella, keskustelulla, seminaareilla ja KOE! -lehden julkaisulla. Verkostossa on mukana enemmän kuin 70 jäsentä, joihin kuuluvat muun muassa erilaisista taideterapioista henkilöitä, taiteen keskustoimikunnalta sekä sairaanhoitopiireiltä henkilöitä. (Terveyttä kulttuurista verkosto.)

Mikkelin Ammattikorkeakoulu järjesti vuosina 2004–2006 HAKKU – Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista-hankkeen. Hankkeella saatiin kulttuuri ja taide suunnitelmallisemmaksi ja vakinaisemmaksi mukana olleiden hoivalaitosten arkeen. Lisäksi se esimerkiksi lisäsi työmahdollisuuksia molempien alojen osaajille sekä paransi opettajien mahdollisuuksia ohjata opiskelijoita käyttämään kulttuuria hoivalaitoksissa. Lisäksi hanke paransi tasapuolisuutta kulttuurin saavuttamisen kannalta ja näin oli mukana tukemassa ihmisten oikeuksia. (HAKKU 2006.)

Kutkutus on Mikkelin kaupungin päiväkeskuksessa toimiva vanhusten teatteri, joka perustettiin syksyllä 1995. Ryhmässä on yli ja alle 75 -vuotiaita näyttelijöitä ja yhteensä noin 20. Vuoteen 2011 mennessä teatteri oli tehnyt yhteensä 375 näytelmää. (Kutkutus 2011.) Kutkutuksessa vanhukset kirjoittavat itse näytelmiä, joita he ovat esittäneet vuoden 1995 jälkeen yhteensä 14 kappaletta. Ryhmä ei käytä valmiita käsikirjoituksia vaan tekee kaiken itse ja improvisaation pohjalta. (Hohenthal-Antin 2006, 75.)

Helsingissä kaupunkisuunnitteluvirasto toteutti yhteistyössä Helsingin kulttuurikeskuksen kanssa Urban – projektin. Vuonna 2005 projektin yhteydessä toteutettiin hanke, jonka puitteissa taiteilijat työskentelivät puoli vuotta vanhusten parissa. Projektista huomattiin, että vaikka taiteilijat osaavat alansa, oli heidät sosiaalisissa ja pedagogisissa valmiuksissa parannettavaa. Kulttuurikeskus tuo myös itse vanhuksille vuosittain muun muassa 80–90 esitystä. (Lehtovirta 2010, 48.)

4 OSAATTORI-HANKE

Osaattori-hanke on 15.5.2011 – 31.12.2013 välillä toteutettava ja Euroopan sosiaalirahaston rahoittama. Sen tavoitteena on saada taiteilijoille tilaisuuksia töihin sekä tuoda ikäihmisille taidetta. Hankkeen aikana tuotetaan esimerkiksi koulutuksia, joissa keskittyyään kulttuurisen vanhustyön opettamiseen taiteilijoille sekä hoitoalan henkilökunnan opettamiseen taiteen ja luovuuden saralla. Hankkeessa toteutetaan myös pilotti-projekteja, joiden kautta viedään nimenomaan esittävää taidetta erityylyisiin hoitolaitoksiin. Tavoitteeksi listataan myös kulttuurin sisäistäminen osaksi hoitolaitosten arkea. (Juvonen 2012.) Hanketta hallinnoi Lasipalatsin Mediakeskus oy. Osaattoriin ottaa osaa Helsinki, Lahti, Turku ja Jyväskylä. Sosiaali- ja terveystalvetut sekä kulttuuripalvelut maksavat yhdessä näissä kaupungeissa omarahoitusosuuden eli niin sanotun osallistumismaksun. Kaikissa kaupungeissa on oma vastuhenkilönsä, jonka tehtävänä on toimia Osaattorin parissa omassa kunnassaan. Jyväskylän vastuhenkilö on kulttuurituottaja Milka Manerus. (Osaattori 2012.) Koulutuksia järjestettiin Jyväskylässä keväällä 2012 kolme erilaista. Kaikista koulutuksista kerättiin pieni alkukysely, josta käy ilmi osallistujien odotuksia, toiveita ja ennakkotietoja. Lisäksi kaikki toteutettavat koulutukset ovat ilmaisia osallistujille. (Manerus 2012.)

4.1 Hankkeen lähtökohdat ja tavoitteet

Hankkeen lähtökohdaksi oli muun muassa saada kulttuurin tekijät ja tilaajat kohtaamaan. Taiteilijoilla olisi usein halua lähteä tuomaan omaa taidettaan vanhusten pariin, mutta eivät välttämättä tunne ihmisiä, käytäntöjä tai markkinoita, eivätkä he tiedä, mitä taiteen tuominen vanhuksille vaatii. Hoitoyksiköt taas usein haluavat lisää kulttuuria vanhuksille, mutta esteitä on esimerkiksi tiedon puutteessa. Osaattori luotiin vastaamaan näihin tarpeisiin. (Manerus 2012.)

Hankkeen idea lähti Helsingistä ja sen perustana toimivat erilaiset Helsingin kulttuurikeskuksen kokemukset hoivatyöstä. Osatoteuttajakaupungit valittiin siten, että kaikissa näissä kaupungeissa on tehty jo jonkinlaista työtä taiteen ja vanhustyön yhdistämisen suhteen. (Manerus 2012.)

4.2 Hankkeen toimenpiteet

Kaikissa neljässä kaupungissa järjestetään melko samantyylistä toimintaa, joilla on samat tavoitteet, mutta toimintojen yksityiskohdat sekä ajankohta ja sisältö saattavat vaihdella. Peruslähtökohdat ovat kuitenkin kaikkialla samat. Koulutuksia järjestetään kaikissa kaupungeissa. Taiteilijoille järjestetään kaksi koulutusta kaikissa kaupungeissa ja hoitohenkilöstölle neljä. Poikkeuksena on Helsinki, jossa hoitohenkilökunnan koulutuksia järjestetään kuusi. Koulutuksiin sisältyy luentoja ja workshoppeja. Taiteilijoiden koulutuksiin sisältyy yrittäjyys, tietoja ja kontakteja hoiva-alan toiminnasta ja siellä toimimisesta sekä henkilökohtaista ohjausta. Lisäksi kaikissa kaupungeissa järjestetään pilottihankkeita, Helsingissä kaksi ja muissa kaupungeissa yksi. Jyväskylän kohdalla pilottihankkeita ryhdytään suunnittelemaan ja kilpailuttamaan syksyllä 2012. Ensimmäiset kolme koulutuskokonaisuutta järjestetään Jyväskylässä keväällä 2012. Lisäksi toteutetaan tulevaisuusfoorumeita, joiden tarkoituksena on avata keskustelua alan tulevaisuudesta. Vuoden 2012 aikana tulevaisuusfoorumeita järjestetään Turussa ja Helsingissä. Jyväskylässä vastaava järjestetään keväällä 2013. (Manerus 2012.)

4.3 Jyväskylän Osaattori-hankkeeseen liittyvät koulutukset

Koulutuksia järjestettiin Palokassa Luhtisen päiväkeskuksessa sekä Korpilahdella pitkäaikaishoidon osasto 8:lla. Korpilahden koulutus järjestettiin 6.3. – 23.4.2012 ja se keskittyi painotuksessaan musiikkiin. Ohjaajana Korpilahdella toimi muusikko - musiikinopettaja Tiina Mattila ja koulutuksen tavoitteena oli tarkastella sitä, miten musiikkia voidaan hyödyntää hoivatyön osana sekä tuoda näitä sovellutuksia esille vanhustyöntekijöille. Luhtisen koulutus taas järjestettiin 14.3. – 2.5.2012 ja se keskittyi tanssitaiteeseen ohjaajanaan tanssitaiteilija – lehtori Teija Häyrynen. Koulutuksen tavoitteet ovat samat kuin Korpilahdella, tutustuttaa hoivahenkilöstöä tanssiin hoivatyön osana ja tuoda heille erilaisia työvälineitä, joita he voivat käyttää arjessa. (Manerus 2012.)

4.3.1 Taiteilijana vanhustyössä

Tässä opinnäytteessä keskityn kuitenkin taiteilijoille järjestettävään ”Taiteilijana vanhustyössä” – koulutukseen. Koulutus järjestettiin 7.3. – 9.5. Koulutus oli yksi pieni osa hanketta. Sen vetäjinä toimii useampia eri kouluttajia riippuen kunkin päivän ohjelmasta. Taiteilijoiden koulutukseen kuuluu henkilökohtaista ohjausta luovan alan yrittäjyydestä sekä loppupuolella koulutuksia mahdollisuus esiintyä hoivalaitoksissa ja

testata sitä mitä on oppinut. Näiden lisäksi osa-alueiden lisäksi koulutuksessa tarjotaan tietoa yleisökontaktista, taiteen soveltavasta käytöstä, tuotteistamisesta ja yrittäjyydestä. Lisäksi tutustuttiin Keljon vanhustenhuoltopalveluihin, jossa aiheena oli taide osana vanhustyötä. Yleisökontaktia käsittelevä kerta on yhteinen taiteilijoiden ja hoiva henkilöstön kesken. (Manerus 2012.)

Koulutuksen tavoitteena on antaa tietoa siitä, mitä pitää huomioida, kun viedään taidetta vanhusten ulottuville, mitä vaatimuksia hoivayhteisöt asettavat ja mitä ovat taiteellisen työn edellytykset tällä alalla. Lisäksi esitellään yrittäjyyden toimintamuotoja sekä sitä, miten taiteilija voi muokata osaamisensa siten, että se sopii hoivalaitoksille tuotavaksi. (Manerus 2012.)

Koulutukseen haettiin alun perin 10 – 15 keskisuomalaista luovan alan toimijaa, joka on kiinnostunut vanhustyöstä tai on jo työskennellyt heidän kanssaan. Lopulta koulutukseen tuli hakemuksia 15 kappaletta joista koulutukseen valittiin loppuen lopuksi kymmenen taiteilijaa. Taiteilijat olivat hyvin eri-ikäisiä aina 29-vuotiaasta yli viisikymmppiin. Taiteilijat edustivat myös montaa eri taiteenalaa. Näihin lukeutuivat grafiikka, sanataide, teatteri, elokuva, käsityö, musiikki ja kuvataide. Osaattorin yhtenä tavoitteena on myös tuoda uudenlaisia sisältöjä vanhusten kulttuuritarjontaan. ”Taiteilijana vanhustyössä” -koulutuksen eri taiteenalojen kattauksella pyritään myös tuomaan esille eri taiteen alat. Samanlaista koulutusta järjestetään myös syksyllä 2012 (Manerus 2012.)

4.3.2 Koulutuksen aikataulu, kouluttajat ja toteuttajat

”Taiteilijana Vanhustyössä”-koulutuksen ensimmäinen kokoontumiskerta oli 7.3.2012. Tapaamisessa oli osallistujien lisäksi mukana koulutuksen Jyväskylän järjestäjät kulttuurijohtaja Mari Aholainen ja kulttuurituottaja Milka Manerus. Mukana oli myös yhteisötaiteilija Suvi Rehell. Toinen tapaaminen järjestettiin 15.3, jonka aiheena oli ”Tuotteistamisen ja liiketoimintasuunnittelun perusteet”, kouluttajana toimi Heli Mattila Diges Ry:stä. Keljon pitkäaikaishoitoon ja päiväkeskukseen käytiin tutustumassa 30.3. Täällä esitelmää piti sosiaaliohjaaja Helena Hjelt. Tuotteistamiseen ja yrittäjyyteen oli aika tutustua lisää 3.4. Tanssitaitelija Noora Nenonen piti luennon ”Taiteen soveltava käyttö” 16.4. Luhtisen päiväkeskukseen käytiin tutustumassa 23.4 ja samalla puuhattiin yhdessä hoitohenkilökunnan kanssa. Myös tämän kerran koulutta-

jana toimi Noora Nenonen. Päätöstilaisuus pidettiin 9.5. Koulutuksen aikana oli lisäksi mahdollisuus käydä henkilökohtaisissa sparrauksissa Jykes Oy:llä. Tätä piti Heidi Länsisalmi. Lisäksi oli mahdollisuus tehdä harjoituksenomainen esitys hoitolaitoksessa ja saada arvio. (Taiteilijahaku 2012.)

5 MENETELMÄ

Hirsjärven ja Hurmeen kirjan Tutkimushaastattelu (2000, 13–14) kantava ajatus on, että haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä joustava ja hyvä moneen, mutta silti se sopii toisiin tarkoitukseen paremmin kuin toisiin. Haastattelu on hyvä keino kerätä tietoa, kun halutaan, että ihminen on aktiivinen ja voi tuoda esille asioita, jotka koskevat juuri häntä. Haastattelussa voidaan syventää tietoja paikan päällä ja tutkia arkoja aiheita. Haastattelu voi tosin tuoda edessään myös ongelmia, ne vievät aikaa ja vaativat taitoa. Toisaalta on todella hyvä pitää mielessä, että haastateltu saattaa antaa sosiaalisesti hyväksyttävämpiä vastauksia ja siksi olla epäluotettavampi, kuin jotkut muut menetelmät. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35.) Haastattelu valittiin, sillä se on joustava tapa kerätä tietoa. Haastattelu sopii menetelmänä paremmin kuin esimerkiksi kysely, sillä haastattelun avulla saadaan saada syvälle menevää tietoa haastateltujen kokemusmaailmasta. Haastattelut siis menivät syvälle myös henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan, josta saadaan parhaiten tietoa juuri haastatteluilla. Vahvoja yleistyksiä ei myöskään voida luoda tehdessä tutkimusta kymmenen henkilön koulutuksesta. Haastattelun ongelmia kohdattiin nimenomaan ajanpuutteissa sekä siinä, että tutkijalla ei ollut laajaa kokemusta haastattelujen teosta ja haastatteluihin kasvaminen tapahtui niiden toteuttamisen aikana. Onkin todettu, että noin puoli tuntia on vielä liian lyhyt aika kattavalle haastattelulle ja tulisi miettiä muita menetelmiä tämän tapahtuessa (Hirsjärvi ym. 2004, 195). Tässä tapauksessa haastattelut kestivät noin 45 – 55 minuuttia.

Teemahaastattelu todettiin siis juuri tähän tutkimukseen oivaksi tutkimusmenetelmäksi nimenomaan tutkimuksen luonteen sekä otannan koon vuoksi. Teemahaastattelu haastattelumuotona valittiin sen puolistrukturoidun luonteen vuoksi. Tämän avulla haastattelun teemat ja rakenteet ovat kasassa, mutta liikkumatilaa vielä on. Tutkimuksen avulla haluttiin nimenomaan saada selville pienestä ryhmästä valikoituneen otannan tuntemuksia koulutuksen vaikutuksista sekä muista aihe-alueista. Tämä saatiin

parhaiten ja syvällisimmin selville nimenomaan muodostamalla yhteiset teemat, joita halutaan tutkia ja lähestymällä tutkittavia henkilökohtaisesti. Haastattelut myös avasivat aihetta haastateltaville itselleen ja pistivät myös heidät pohtimaan syvällisemmin koulutuksen hyötyjä:

”... nytkun me tässä puhutaan, mä en oo tätä hirveesti ajatellu yksin, mutkun mä sun kanssa jaan tämän asian, mulle nyt selvis se että näinhän tää meni, tää koulutus pitkään vei juuri sen takia että osaa antaa arvon omalle työlle... Todella tyytyväinen että mä pääsin tähän ja olin tässä mukana ja olin sinnikkäästi joka kerta.” – Haastateltu numero 4

Taiteilijoilta myös kysyttiin koulutuksen vaikutuksien lisäksi esimerkiksi vanhustyön tulevaisuudesta sekä tuottajuudesta vanhustyössä. Jälkimmäisessä saatiin näkökulmia siihen, miten taiteilijat näkevät tuottajat, näkevätkö heillä olevan roolia vanhustyössä ja pohdintaa onko taiteilijalla tuottajan roolia.

Teemahaastattelu kuuluu haastatteluihin, jotka taas ovat ihmistutkimusta. Ihmiset ovat maailman symboli ja tämä on yksi niistä tärkeimmistä piirteistä, joka luonnehtii ihmistä. Aika ja kokemukset muuttavat ihmisiä sekä vuorovaikutus ympäristön kanssa muuttaa heitä. Konteksti ja ihmisen ympäristö tulee ottaa huomioon, kun ihmistä tutkitaan. Yleispäteviä ilmiöiden välisiä syy-yhteyksiä ei voida samalla tapaa löytää ihmistä tutkittaessa kuin esimerkiksi luonnontieteistä. Tulee myös huomioida, että muuten kuin fyysisesti, ei ole olemassa kaikille yhteistä todellisuutta. Kaikkien oma todellisuus on heidän oma tulkintansa siitä. Koska ihmisten todellisuus muokkaantuu vuorovaikutuksessa sosiaalisissa tilanteissa, ei siksi voida luoda ehdottomia totuuksia maailmasta. Todellisuus siis muuttuu aina aikojen vaihtuessa. Tutkijan pitää myös huomioida ymmärryksen ja tulkinnan, vaikka se on tutkimuksessa ongelmallista. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 17 – 19.)

Tutkijan tulee olettaa, että samat asiat ymmärretään samalla tavoin. Tutkimukseen kokonaisuutena myös vaikuttaa aina itse tutkija. Hän valitsee ja tutkii käsitteet, analysoi ja kerää aineiston ja raportoi. Tutkija on siis yksi tutkimuksen välineistöstä. Tutkimusta tehtäessä vaikuttaa aina myös tutkijan omat näkemykset, vaikkakin tutkimuksen tulisi olla nimenomaan tutkittavan maailmaa heijasteleva. Tutkijan tulee lisäksi mennä ulos ja mennä sinne, missä tapahtuu. Nämä seikat vaikuttavat ennen kaikkea

siihen, miten teemahaastatteluun suhtaudutaan sekä siihen, kuinka pätevänä ja luotettavana tutkimustietoa, joka tällä menetelmällä on hankittu, pidetään (Hirsjärvi & Hurme, 2000, s.17 – 19.)

Onnistuneen ja epäonnistuneen tutkimuksen piirteitä voidaan myös tarkastella. Näistä onnistumiseen tarvitaan yhteyttä siihen kenttään, mitä tutkii, toimintojen tai kiinnostuksien yhteensitomista sekä tunnetta työstä, että sen tekeminen on tärkeää ja ajankoh- taista. Myös teoria tulee olla hallussa ja ymmärtää sekä löytää vastauksia ongelmiin, jotka johtavat hyödyllisiin ja käytännöllisiin ideoihin. Ongelmien myös tulee syntyä käytännöstä. Epäonnistuneessa tutkimuksessa taas on pääimmäisenä ainakin jokin seikka, joka vaikuttaa siihen kannattaako tutkimusta toteuttaa. Tutkimusta ei tulisi toteuttaa vain, koska se on helppo tai mukava. Tutkimusta ei tule tehdä jos se on vain tapa tai keino käyttää jotain metodia. Tutkimusta ei tulisi toteuttaa, jos aiheeseen ei ole kiinnostusta, jos se tehdään esimerkiksi rahoituksen toivossa. Ilman teoriaa tutki- mus voi olla nopeampaa toteuttaa, mutta tuloksilla voi olla pienempi arvo. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 13–14.)

Teemahaastattelu on tutkimusmenetelmänä puolistrukturoitu. Tällä tarkoitetaan ns. strukturoimattoman ja lomakehaastattelun välimuotoa, mutta yhtä juuri samaa määri- telmää ei voida löytää. Niiden yhteinen piirre on kuitenkin, että joitakin näkökulmia on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi samoja kysymyk- siä kaikille, mutta kysymysten paikkojen vapaata järjestelyä. Tärkeää teemahaastatte- lussa on kuitenkin se, että tarkkojen kysymysten asemassa ovat tietyt teemat, jotka on päätetty nostaa esille. Lisäksi tulee ottaa huomioon, että teemahaastattelu on lähempä- nä strukturoimatonta haastattelua, yksi aihe-alue eli teemat ovat kaikille samat, mutta kysymysten tarkka muoto puuttuu. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Haastattelu voidaan myös luokitella kvalitatiiviseksi tutkimukseksi. Tämä tarkoittaa myös laadullista tutkimusta. Tämänäyylisen tutkimuksen ominaisuuksiin kuuluvat muun muassa ihmisten suosimista tiedon keruun välineenä ja aineistoa usein käsitel- lään ainutlaatuisena. Kuten tässäkin tutkimuksessa, kohdejoukko voidaan laadullisessa tutkimuksessa itse valita satunnaisotoksen sijaan. Laadullinen tutkimus on myös sikäli joustava, että tutkimussuunnitelmaa voidaan muokata tilanteiden mukaan. (Hirsjärvi ym. 2004, 153 – 155.)

6 TUTKIMUKSEN KULKU

Hirsjärvi ja Hurme kertovat (2000, 13) tutkimuksen alkupisteen muodostuvan jostain kiinnostuksen kohteesta, josta syntyy aihealue. Kun tutustutaan kirjallisuuteen ja aiempiin vastaaviin tutkimuksiin, voidaan rajata aihealuetta tarkemmin. Tämän tutkimuksen aihealue muodostui Jyväskylän kaupungin Kulttuuripalveluiden esittämästä tarpeesta. Hankkeen koulutusta ei arvioida kuin palautelomakkeilla ja tutkimus tuo hyvän mahdollisuuden kehittää sekä koulutusta tarkastelemalla sen vaikutuksia, että ylipäättänsä tuoda ideoita tulevaisuudelle. Se myös mahdollistaa sen tarkastelun, mikä on kulttuurituottajan osa kulttuurisen vanhustyön parissa ja miten hän voi olla mukana sen kehittämisessä. Tämän tutkimuksen tavoite oli siis tarkastella syvemmin koulutuksen vaikutuksia haastateltuihin, heidän tulevaisuudennäkymiään alalla sekä kulttuurituottajan paikkaa alalla.

Tämän opinnäytetyön prosessi alkoi syksyllä 2011, jolloin lähestyin aiheen toivossa Jyväskylän kaupungin Kulttuuripalveluita. Aihe löytyi ja sitä hiottiin loppuvuoteen 2011 asti. Suunnitelma ja perehtyminen tapahtuivat alkukevästä 2012.

Koulutuksiin osallistui yhteensä 10 taiteilijaa, joista viittä taustaltaan mahdollisimman erityylistä osallistujaa lähestyttiin haastattelupyynnöillä. Kohdejoukko siis valittiin tietoisesti. Haastatteluun pyydytyistä yksi ei voinut kiireisiin vedoten osallistua, mutta loput neljä suostuivat. Haastatteluun valikoituneet olivat eri ikäryhmistä ja mukana oli juuri aloittaneita yrittäjiä ja kokenut freelancer. Yhdellä haastateltavalla oli lisäksi tausta kulttuurituotannossa. Ensimmäinen haastateltava oli 29-vuotias, toinen 34-vuotias, kolmas 51-vuotias ja viimeinen 57-vuotias. Haastattelut toteutettiin keväällä 2012 koulutuksen päätyttyä 7.5, 8.5, 16.5 ja 18.5. Itse haastatteluaineiston analysointi tapahtui kesällä 2012 ja opinnäytetyön kirjoittaminen syksyllä 2012.

Haastatteluun osallistuneet allekirjoittivat luvan nauhoittaa haastattelu ja käyttää haastatteluja ja lainauksia opinnäytteessä. Lisäksi todettiin haastateltavia puhuteltavan opinnäytteessä anonymisti, vaikka moni ilmaisi, että anonymiteetillä ei ole väliä ja he kokevat voivansa sanoa myös omalla nimellään samat asiat. Haastattelut päätettiin kuitenkin pitää anonymisoina henkilökohtaisen kokemusmaailman arkuuden vuoksi. Haastatelluille lähetettiin syksyllä 2012 litteroidut versiot haastatteluista.

Haastatteluille laadittiin runko teemoittain ja syventäviä kysymyksiä. Kysymykset olivat pääpiirteittäin samat kaikille haastatelluille, mutta tilanteen mukaan ne saattoivat vaihdella tai niitten paikka saattoi vaihdella. Kysymyksiä täydennettiin lopussa kysymällä, tuleeko vielä jotain muuta mieleen. Mahdolliset vaikeat kysymysmuodot tai vastaavat, pistettiin haastattelujen jälkeen muistiin. Tallennetut haastattelut litteroitiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa samaa kaavaa noudattaen ja tämän jälkeen purettiin litteroidut haastattelut helpompaan muotoon.

Tutkimusta toteuttaessa on hyvä myös pohtia sen luotettavuutta. Hirsjärvi ja Hurme toteavat (2000, 185–186), että haastattelulla kerätyn aineiston luotettavuus riippuu pitkälti sen laadusta. Tutkimuksen luotettavuuden pettää se, jos kaikkia haastateltavia ei ole haastateltu tai jos nauhoitukset ovat huonolaatuisia. Litteroinnin tulisi myös noudattaa samankaltaisia sääntöjä kuin aloittaessakin. Myös luokittelun ei tule olla sattumanvaraista. Tutkimuksen luotettavuutta määrittelee myös sen reliaabelius. Tällä voidaan tarkoittaa joko sitä, että kahdella erillisellä kerralla saadaan tutkimuksesta sama tulos, tai että kaksi eri tutkijaa päätyy samaan tulokseen. Kuitenkin tulee huomioida, että kaikki tekevät päätelmät sen perusteella, mitä ovat itse kokeneet ja tämä vaikuttaa auttamatta lopputulokseen.

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyy myös olennaisena osana sen laatu. Laatu tulee tarkkailla tutkimusaineiston keruun ja käsittelyn kaikissa vaiheissa. Tähän vaikuttaa olennaisesti hyvä haastattelurunko, ennalta voidaan muun muassa miettiä teemoja syventäviä kysymyksiä pitäen kuitenkin mielessä että kaikkeen ei voida aina varautua. Haastatteluja tehtäessä tulee pitää huoli siitä, että haastattelun tallennusvälineistö on kunnossa. Tähän sisältyy nauhurin kunnossapito ja tarkistaa sen toimivuus. Lisäksi tulee haastattelurunko pitää mukana. Haastattelun loppuksi tulee vielä kysyä, olisiko vielä jotain lisättävää. Laatu voi lisäksi myös tarkkailla pitämällä haastattelupäiväkirjaa, johon voidaan merkitä esimerkiksi hyviä kysymysmuotoja tai vastaavasti vaikeita. Aineiston laatua parantaa se, että aineisto litteroidaan mahdollisimman nopeasti. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184–185.)

Tässä tutkimuksessa saadaan suhteellisen hyvän kokoisen otannan syventäviä näkemyksiä yhdestä koulutuksesta. Tutkimuksesta saadaan juuri tälle alalle ja tälle hankkeelle olennaista palautetta ja ideoita. Tätä tutkimusta voidaan pitää laatunsa puolesta

tarpeellisen luotettavana ja siitä saatu hyöty koskeekin nimenomaan kyseistä hanketta. Jos tahdottaisiin yleistettävissä olevia tuloksia, tulisi aihetta tutkia eri kantilta ja huomattavasti laajemmalla otannalla.

Haastattelun luotettavuutta voi rajoittaa haastattelijan taito haastattelijana sekä haastateltavan taipumus antaa vastauksia, jotka ovat niin sanotusti hyväksyttävämpiä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35). Tässä tutkimuksessa luotettavuutta vähentää haastattelijan kokemuksen puute. Tutkija oppi haastattelujen aikana paljon haastattelujen teosta, mutta luotettavuutta pohtiessa täytyy pitää mielessä juuri tämä kasvuprosessi. Haastatteluissa ei tutkijan puolesta kuitenkaan havaittu sulkeutuneisuutta haastateltujen osalta, vaan taiteilijat jakoivat näkemyksiään estottomasti. Haastattelujen litterointi tapahtui myös ehkä aavistuksen hitaammin kuin mitä se olisi voinut, mutta en usko sen vaikuttaneen paljoa tutkimuksen luotettavuuteen.

7 HAASTATTELUN TULOKSET

Haastatteluun valittiin neljä kymmenestä osallistujasta, haastatteluun valikoituneet olivat eri ikäryhmistä. Ensimmäinen haastateltava oli 29-vuotias, toinen 34-vuotias, kolmas 51-vuotias ja viimeinen 57-vuotias.

Tässä analyysissä viitataan haastateltuihin joko haastateltavina tai taiteilijoina. Taiteilija käsite kuitenkin on hieman vaikea. Toisen haastattelun aikana kävi ilmi, että haastateltu musiikkiterapeutti ei kokenut itseään taiteilijaksi vaan terapeutiksi. Tämä avasi silmät sille, että vaikka ulkopuoliset näkevät tiettyä työtä tekevät ihmiset nimenomaan taiteilijoina, ei käsite kuitenkaan ole niin yksinkertainen. Kuitenkin selkeyden vuoksi tuloksissa ei eritellä taiteilijoiden käsitystä roolistaan taiteilijana.

Jenni Varho kertoo julkaisussa *Taidetta ikä kaikki* (2010, 53) ammattitaiteilijoiden roolin alkaneen viime vuosikymmeninä muuttua ja hiljalleen ymmärretään taiteilijalla olevan paljon mahdollisuuksia terveys- ja sosiaalsektorilla. Hän toteaa, että taiteilijat eivät yleensä voi elättää itseään vain apurahoilla tai myymällä töitä, vaan työmahdollisuudet täytyy etsiä muualta kuin itse taiteen kentältä. Tämä tutkimus tarkastelee juuri näitä teemoja.

7.1 Ennakkoasetelmat

Tässä kappaleessa kerron ensin hieman kunkin taiteilijan taustoista. Kun kyseessä on näinkin henkilökohtaiset ajatukset ja ihmiskuvat, on tärkeää, että saadaan jonkinlainen kuva kunkin haastateltavan lähtökohdista tullessaan mukaan koulutukseen ja heidän aiemmista kokemuksistaan. Esimerkiksi musiikkiterapeutin lähtökohdat ja valmiudet ovat erilaiset kuin taiteilijan lähtiessä koulutukseen ja tämä vaikuttaa siihen, mitä he saivat irti koulutuksesta loppuen lopuksi. Lisäksi käsittelen kunkin motiiveja lähteä mukaan koulutukseen ja motiiveja tehdä töitä vanhusten kanssa ennen ja jälkeen koulutuksen.

Ensimmäinen haastateltava oli 29-vuotias Jyväskyläläinen taiteilija. Tällä hetkellä hän toimii yrittäjänä ja tekee kuvituksia, tekstieditointia, piirtämistä ja toimittajan töitä. Myöhemmin hänellä on tarkoitus tehdä graafista suunnittelua ja taittoa. Yrityksen hän aloitti vuoden 2011 syyskuussa ja on yrityksensä parissa toiminut monenlaisten kohderyhmien parissa. Kaikilla haastatteluun osallistuneilla taiteilijoilla oli jonkinlaista kokemusta vanhustyöstä jo ennen koulutusta. Ensimmäisellä haastatellulla oli kokemusta aiemmin vanhainkodeista ja sairaaloista. Hän on työskennellyt pitkäaikaisosastoilla sairaala-apulaisena sekä päiväkeskuksessa keittiöllä töissä. Hänellä on lisäksi kokemusta erilaisista ohjaustilanteista ja hän on valmistunut opettajaksi. Lisäksi hänellä on kokemusta työskentelystä kehitysvammaisten ja maahanmuuttajien kanssa.

Toinen haastateltu oli 34-vuotias musiikkiterapeutti. Hän näkee itsensä nimenomaan terapeutina eikä niinkään taiteilijana ja tämä vaikuttaa siihen lähestymistapaan ja valmiuksiin mitä hänellä oli jo ennen koulutusta. Haastateltava tuntee olevansa lähempänä hoitajia ja terveysalaa kuin pelkästään taiteilijan roolissa. Hän kertoi saaneensa ihan ensimmäisen kokemuksen vanhustyöstä vahingossa käydessään tapaamassa kaverinsa äidin äitiä, 90-vuotiasta voimakkaasti dementoitunutta naista pitkäaikaishoidossa. Keskustelu ei luistanut, mutta laulettuaan yhdessä, juttu lähti luistamaan aivan eri tavalla. Hän sai ensimmäiset työkokemukset vanhustyöstä syksyllä 2011 tuuratessaan toista musiikkiterapeuttia. Hän on käynyt sotainvalidien sairaskodissa Kypärämäessä pitämässä useampaa ryhmää. Tällä hetkellä hän tekee töitä lasten ja nuorten kanssa, joilla on jokin vamma tai ovat neurologisen puolen asiakkaita.

Kolmas haastateltu oli 51-vuotias teatterityöläinen. Hän oli pitkään toiminut freelance-rina ja käynyt sekä kulttuurisihteerin että kulttuurituottajan koulutukset. Noin yhdeksänkymmentäluvun puolella välillä hän opiskeli teatteri-ilmaisua ja teatterityön pedagogiikkaa. Hän on tehnyt töitä kulttuuritoimistossa sekä kulttuuriohjaajana. Lisäksi hän on ollut mukana erilaisissa teatterihommissa, esimerkiksi Kajaanin kaupunginteatterissa. Hän on myös ollut töissä vammaisjärjestössä sekä osa-aikaisena kulttuurisihteerinä. Keväällä 2012 hän teki ohjaustyötä Jyväskylässä. Vanhusten kanssa hän ei ole muuten ollut tekemisissä, kuin jos harrastelijateattereissa on ollut vanhempaa ikäpolvea mukana. Hänen kohderyhmiin ammatillisesti ovat tähän mennessä kuuluneet ainakin lapset, aikuiset, kehitysvammaiset, kuulovammaiset, viittomakieliset, maahanmuuttajat ja lisäksi hän on tehnyt töitä vankilassa. Hän toteaa, että kokemuksensa kautta häntä ei hämmästyttä juuri mikään.

Neljäs taiteilija oli 57-vuotias, joka tällä hetkellä opiskelee yliopistossa kirjoittamisen maisteriopinnoissa. Hän on tehnyt gradua omaelämäkerran kirjoittamisen terapeutisuudesta ja opiskellut sanataideohjaajaksi. Hän on tietokirjoittamisen tuntiopettaja avoimessa yliopistossa ja ohjannut myös luovaa kirjoittamista. Taiteilija on tehnyt vuoden aikana hommia lasten ja vanhusten kanssa, tällä hetkellä tekee töitä syrjäytyneiden nuorten kanssa. Hänellä oli kokemusta myös vapaaehtoistyöstä vammaisten kanssa. Hän kertoo, että hänellä on vanhustyöstä erittäin paljon kokemusta. Henkilökohtaisesti hän on ollut esimerkiksi tukihenkilönä ja ollut paljon tekemisissä mummonsa kanssa. Ammattinsa puolesta hänellä on kokemusta viime vuoden ajalta päiväsairaaoloista kuntoutuslaitoksista ja päiväkeskuksista. Lisäksi hän on ollut Oulussa vapaaehtoistyössä erilaisissa ryhmissä sekä tehnyt vanhusten parissa Keski-Suomen useassa kunnassa sanataideohjaajan työtä. Viimeinen haastateltu oli myös entinen hevosalan yrittäjä.

Haastatelluilla oli yhtymäkohtia kokemuksista muiden kohderyhmien kanssa työskentelystä. Kaikki haastatellut olivat jossain vaiheessa työskennelleet kehitysvammaisten kanssa. Kaikilla myös oli edes jonkintasoista kokemusta vanhusten kanssa työskentelystä ennen koulutusta, vaikka tämä rajoittui kolmannella lähinnä teatteria harrastavaan vanhempaan ikäpolveen. Haastatelluista kahdella oli tällä hetkellä yritys, yhdellä kokemusta yrittäjyydestä ja kolmannella pitkä kokemus freelancerina olosta. Kolmas haastateltu lisäksi tunsi tuottajien kenttää paremmin.

7.2 Motiivit

Tässä kappaleessa käsittelen jokaisen taiteilijan motivaatioita lähteä tekemään vanhustyötä. Kappaleen tarkoituksena on tutkia jokaisen taiteilijan motivaatioita ennen koulutusta ja sen jälkeen ja todeta oliko koulutuksella vaikutuksia siihen, haluavatko he tehdä koulutuksen jälkeen töitä vanhustyössä.

Ensimmäinen haastateltu ajatteli ennen koulutusta tekevänsä lapsille taidetyöpajoja. Tämä kuitenkin muuttui, kun hän totesi saman voivan toimia myös vanhusten kanssa. Hänen siskonsa on myös tehnyt taidetyöpajoja vanhuksille, joka vahvisti ennen koulutusta tätä ideaa ja motiivivia lähteä mukaan.

Ensimmäinen haastateltu ilmaisi halunsa ennen koulutusta toimia nimenomaan vanhusten parissa, mutta koulutuksen jälkeen hän näki enemmänkin kaikki kohderyhmät mahdollisina asiakasryhminä ja tapana lisätä töitä ja tuloja. Ensimmäinen haastateltu totesi koulutuksen tuoman tiedon lisänneen epäluuloa siitä kannattaisiko hänen toimia tulevaisuudessa vanhusten parissa:

”...jos vanhustyöllä olis selkeämpi se tilanne nii kyllä sitä helpommin panostais sitten siihen, tietää niitä ongelmia niin sitten näkee, että joku toinen voi olla helpompi...”

Haastateltu numero 1

Hän kertoo, että valtio antaa helpommin rahaa maahanmuuttajiin ja nuorille kuin vanhuksille. Ensimmäisellä haastateltavalla oli näistä molemmista jo aiempaa kokemusta. Hän pohti, olisiko vanhustyö sittenkään hänelle, jos kerran muihin paikkoihin saattaisi olla helpompi lähteä. Hän myös pohti, että vanhustyötä voisi kuitenkin kokeilla, jos joku tarttuisi hänen lähettämiin tarjouksiinsa. Hän myös muistutti, ettei hänellä ole motivaatioita lähteä tekemään vallankumousta alalla. Tässä tapauksessa siis koulutus on avannut taiteilijan silmät vanhustyön realiteeteille ja selkeyttänyt omaa käsitystä siitä mitä hän haluaa tehdä. Koulutus on selkeyttänyt vanhustyötä ja siihen on koulutuksen jälkeen helpompi lähteä. Hän on kuitenkin nähnyt myös vanhustyön ongelmapuolet, eikä mieltänyt vanhuksia erityiseksi kohderyhmäksi. Tämä laskee motivaatioita.

Toisella haastateltavalla oli jo taustansa ja tietonsa puolesta aivan erilainen lähtökohta kuin ensimmäisellä haastatellulla. Joitakin yhtymäkohtia kuitenkin löytyi, hän esimerkiksi näki ennen koulutusta vanhukset potentiaalisena kohderyhmänä, mutta kuitenkin yhtenä mahdollisista. Hän totesi miettineensä kokemustensa takia ottavansa yhteyttä eri asumisyksiköihin. Hän näki olevansa kuitenkin niin nuori alallaan ja laaja-alaisesti kouluttautunut, ettei hän vielä tunnista tarkasti omaa tulevaa kohderyhmäänsä. Hän kuvaili, että koulutuksen jälkeen vanhustyö tuntui voimakkaasti yhdeltä puolelta mihin voisi hän suuntautua. Haastateltu kuitenkin huomauttaa, että vaikka hän toivoi voivansa toimia laaja-alaisesti tulevaisuudessa ja on hän koulutuksen myötä löytänyt vanhukset kohderyhmänä. Kuitenkin KELA:n suositukset suuntaavat sitä, mitä hän ehkä tulee tekemään. Toisen haastateltavan mukaan KELA suosii tuissaan lähinnä lapsia ja nuoria musiikkiterapian kannalta.

Toinen haastateltava pohti vanhusten musiikkiterapian olevan vielä lastenkengissä. Tämän vuoksi tulisi hänkin tarjoamaan vanhuksille musiikkiryhmiä ja vastaavia. Ylipäätänsä hän uskoi, että koulutuksessa saatu tieto on madaltanut kynnyistä lähteä vanhustyöhön, mutta ei uskonut, että siihen olisi ollut vaikea lähteä ilman koulutustakaan. Koulutus ei myöskään muuttanut hänen suhtautumistaan vanhuksiin kohderyhmänä, eikä muuttanut sitä ainakaan huonompaan suuntaan. Haastateltu totesi, että haastavaa vanhustyössä on vain löytää ne omat reitit miten toimia. Toisella haastateltavalla oli selkeästi raha-asiat myös yhtenä ns. rajaavana tekijänä siinä, missä hän uskoo voivansa tehdä töitä. Hänellä kuitenkin oli enemmän motivaatiota kuin ensimmäisellä lähteä nimenomaan vanhusten kanssa tekemään töitä.

Kolmas haastateltava erosi kahdesta ensimmäisestä siinä, että hänestä näki selkeästi sen, kuinka hän ennen ja jälkeen koulutuksen halusi lähteä tekemään töitä nimenomaan vanhusten kanssa. Tässä voidaan tarkastella toisen haastateltavan toteamusta, että hän on vielä uusi alallaan, eikä siksi tiedä vielä kohderyhmäänsä. Kolmas haastateltava oli taas jo kokenut alallaan ja tehnyt monenlaisten kohderyhmien kanssa töitä. Kysyttäessä onko hän tehnyt vanhusten kanssa aiemmin töitä, hän totesi:

”En muuten kuin että harrastajateattereissa on myös paljon vanhempaa ikäpolvea. Se on kuitenkin se ala missä en ole ollut ja se kiinnostaa ja kiehtoo. Ystävänäni on lähihoitaja ja toinen sairaanhoitaja niin kuulen sieltä puolelta paljon juttuja. Mua surettaa

välillä, ettei ole tarpeeksi viriketoimintaa, hurjia tarinoita joiden takia miettinyt ainakin viisi vuotta tätä aktiivisesti.” -Haastateltu numero 3

Hän totesi, että vanhustyö on pitkään ollut haussa, ja että hän arvosti myös omaa taiteellisesti todella lahjakasta isoäitiään todella paljon. Hän kertoi, että koulutus vahvisti ehdottomasti motivaatiota tehdä töitä vanhusten kanssa.

Myös neljäs haastatellun mielestä nimenomaan vanhustyö on hänelle tärkeä kohderyhmä. Hän kertoi, että hänellä on aina ollut palo tehdä vanhustyötä. Koulutuksen myötä hän on myös huomannut, että hän on koko elämänsä käynyt vanhusten kodeissa ja auttanut heitä. Hänen oma äitinsä oli laitoksessa hoidossa, jossa taiteilija näki kuinka vanhukset eivät syöneet eivätkä tehneet mitään, jos heitä ei haettu huoneesta. Hänen mukaansa ainoa tapahtuma laitoksessa oli kevätjuhla, jossa pidettiin esimerkiksi puhe. Tämän kokemuksen kautta hän pohti taiteen voivan tuoda jotain mielekästä heidän elämäänsä. Hän kertoi toivovansa tulevaisuudessa tekevänsä nimenomaan vanhusten kanssa töitä. Hänellä oli palo tehdä töitä vanhusten kanssa ennen koulutusta ja koulutuksen aikana hän on saanut jotain lisävälineitä tämän toteuttamiseen.

Haastateltujen motiivit lähteä koulutukseen mukaan olivat siis monenlaiset, mutta esimerkiksi ikäero toi selkeän eron sille, kuinka motivoituneita he olivat toimimaan nimenomaan vanhusten parissa. Ikäerosta huomasi myös luonnollisesti kokemuksen ja eron sitä kohtaan, kuinka voimakkaasti he halusivat toimia juuri vanhusten parissa. Nuoremmat haastateltavat eivät olleet vielä löytäneet selkeää ikäryhmää mihin nimenomaan halusivat suuntautua, mutta kolmannella ja neljännellä haastateltavalla oli selkeä halu tehdä töitä nimenomaan vanhustyön parissa. Myös jokaisen haastatellun tausta näkyi selkeästi heidän motivaatioissaan toimia juuri vanhusten parissa. Koulutuksen myötä ensimmäinen haastateltu huomasi, että ei ole varma onko vanhusten kanssa töiden tekeminen hänen juttunsa. Muille koulutus paransi tai piti samana motivaatiot tehdä vanhusten kanssa töitä. Kaksi viimeistä haastateltua olivat kokeneempia, hakeneet pidempään omaa kohderyhmäänsä ja motivoituneempia tekemään töitä vanhusten kanssa. Tämän vuoksi koulutus tuskin olisi vaikuttanut heihin negatiivisesti.

7.3 Koulutuksen vaikutukset

Tässä kappaleessa on tarkoitus tarkastella joitakin haastatteluissa eniten esille tulleita aiheita ja koulutuksen osa-alueita. Tarkastellaan niitä asioita, mitkä koulutuksen aikana vaikuttivat taiteilijoihin ja vaikuttivat siihen, mistä tai mitä he oppivat tai yleisesti herättivät keskustelua.

Ennen kaikkea oltiin sitä mieltä, että koulutus oli yleisesti hyvä ja kaikkien mielestä se helpotti vanhustyöhön lähtöä tulevaisuudessa. Kenenkään mielestä koulutus ei ollut yhdentekevä tai tehneen vanhustyöhön lähtöä vaikeammaksi, mutta kaikki eivät välttämättä silti uskoneet että vanhustyö on entistä enemmän juuri se, mitä he haluavat tehdä koulutuksen jälkeen. Taiteilijat saivat koulutuksesta voimakkaitakin kokemuksia. Yrittäjyydestä tällä otannalla oli jo tietoa, mutta se ei silti tarkoita, ettei siitä kertominen olisi tärkeää myös tulevaisuudessa. Tietyt osiot myös tästä aiheesta voivat antaa tärkeitä välineitä tulevalle.

7.3.1 Keljon pitkäaikaishoito

Keljon pitkäaikaishoidon käynnillä tutustuttiin Keljon vanhusten pitkäaikaishoidon yksikköön sekä päiväkeskukseen. Tämä sisälsi pienen luennon ja kiertokävelyn. Näistä nimenomaan pitkäaikaishoidon puoli oli se, joka vaikutti haastateltuihin eniten ja siksi tässä kappaleessa käsitellään sitä. Myöhemmin koulutuksen tiimoilta käytiin tutustumassa Luhtisen päiväkeskukseen, jossa tavattiin myös vanhusten kanssa työtä tekeviä henkilöitä. Keljon pitkäaikaishoito oli monelle haastatellulle kokemuksena uusi, erilainen ja jopa koskettava. Se myös oli haastatteluiden perusteella yksi koulutuksen vaikuttavimpia kokemuksia. Keljo oli kokemuksena mielteitä aiheuttava ja taatusti vanhustyön rankimmalle puolelle herättävä, mutta se myös nosti esille monia pohdintoja. Ensimmäinen haastateltu kommentoi käyntiä näin:

”...niin tuli sellanen olo, että niin kauheeta että onko ne näin huonokuntosia... ehkä tuo ku käveli vaan sen laitoksen läpi ja tuli sellanen kauhee olo, että hetkinen, että miten noitten kanssa alkaa tekemään yhteistyötä.” -Haastateltu numero 1

Hänen aikaisemmat kokemukset olivat olleet hieman parempikuntoisista vanhuksista, joten vierailu avasi silmät ja antoi kokemuksen siitä millaisia vanhukset voivat huonokuntoisimmillaan olla. Hän kommentoi vierailua myös sanomalla, että siellä asetettiin paljon rajoja mitä ei saa tehdä. Hän totesi, että hänen oma käsityksensä ennen

käyntiä oli kovin erilainen ja että käynti avasi hänelle aivan uusia haasteita. Hän myös totesi käynnin yksinkertaisesti säikäyttäneen ja tulevaisuudessa hän haluaisi tehdä mieluummin hommia terveempien vanhusten kanssa.

Toinen haastateltava totesi, ettei Keljon käynti ollut säikädyttävä kokemus. Hän oli aiemmin vierailut samalla osastolla ystävän äidin luona ja lisäksi nähnyt myös muualla huonossa kunnossa olevia vanhuksia. Hänen taustansa terapeuttina tuo tällaisiin kokemuksiin varmuutta. Hän myös kertoi, ettei lähde tunteella tämän tyyliisiin asioihin.

Kolmas haastateltu kertoi aluksi järkyttyneensä pitkäaikaishoidosta. Hän kertoo alkutunnelmistaan näin:

”Mä luulin että, onks nää kaikki jossain, tai monet jossain mömmöissä, sori vaan. Mä juttelin mun hyvän ystäväni kanssa, jonka äiti on siellä, joka tekee teatteria ja muuta, se sano, että ei että ku mä en tunne sairauksia nii mä en voi sanoo. Dementia on sellanen että se tekee välillä että on tyhjä katse.” -Haastateltu numero 3

Haastateltu koki Keljon käynnin hyvin eri tavalla, kuin esimerkiksi ensimmäinen, mutta jakoi samalla tahdon työskennellä ensin mieluummin hieman terveempien vanhusten kanssa. Hän totesi, että hänen tulee ennen vastaavaan paikkaan menoa ottaa selville vanhusten sairauksista ja muista, ennen kuin kokee olevansa valmis menemään vastaavanlaiseen paikkaan. Hän kertoi, ettei lähde pitkäaikaishoidon puolelle ennen kuin tietää enemmän siitä, miten he käyttäytyvät. Haastateltu huomautti, että vanhusten sairauksista olisi voinut kertoa koulutuksessa. Hän painotti myös sitä, että häntä ei kokemustensakaan takia pelota mennä tällaisiin paikkoihin, kunhan hän on ottanut ensin asioista selvää. Hän silti säikähti pitkäaikaishoidon asukkaiden huonokuntoisuutta. Hän myös sanoi, että oli mukava myös nähdä, ettei asia ole kaikkialla näin.

Neljäs taiteilija totesi itse Keljon käynnistä, ettei se hänen kokemuksensa vuoksi vaikuttanut häneen kovastikaan. Täytyy myös huomioida, että hän lähti ennen koulutuskäynnin loppua työtehtäviinsä. Vaikka itse vanhusten kunto ei häntä säikäyttänyt, tunsi hän silti hyvin vahvasti, että Keljon koulutus oli, kuten hän sanoo ”aivan hirvee”. Hän myös kertoi haastatelleensa muita koulutuskerran jälkeen ja totesi usean olleen

järkyttyneitä siitä missä kunnossa ja paikassa vanhukset ovat. Haastateltu kertoi nähneensä muissa osallistuneissa vastustusta paikkaa kohtaan ja kuvasi myös pitkäaikaishoidon hajun olleen joillekin yllätys.

Neljännän haastatellun mielestä Keljon kouluttaja ei ollut hyvä. Hän totesi tämän koulutuksen olleen ala-arvoista. Keljon koulutus ei neljännän haastatellun mielestä ollut tarpeeksi valmisteltu. Kolmas haastateltu kuitenkin oli aiheesta eri mieltä ja kertoi ottaneensa puolustavan kannan Keljon kouluttajaa ja ylipäättänsä kaikkia hoitajia kohtaan. Kolmannen haastatellun mielestä Keljon kouluttaja tiesi mistä puhui. Koulutus-kerta oli hänen mielestään myös hyödyllinen. Neljäs haastateltu kommentoi Keljon vaikuttaneen koulutusryhmän ilmapiiriin:

”...alkuinnostus oli kolme neljä kertaa tosi valtava ja oli jo, puhuttiin vaikka mitä, mutta sitte lopussa se tosissaan laimentu, tai oikeestaan mä voisin sanoa että sen pitkäaikaishoidon vierailun jälkeen se meni sillai.” -Haastateltu numero 4

Keljon pitkäaikaishoidon käynnin voidaan päätellä olleen loppuen lopuksi melko onnistunut vierailu. Vaikka useat taiteilijat kokivat itsensä ja muiden olleen järkyttyneitä tai säikähtäneitä, oli käynti myös hyvin avaava. Tämän jälkeen ei kenelläkään ollut epäselvyyttä siitä, millaisessa kunnossa vanhukset voivat pahimmillaan olla. Epäilen, että pehmeämpi laskeutuminen ja asian pohjustaminen olisivat voineet kuitenkin olla paikallaan. Lisäksi, kuten taiteilijat myös mainitsivat, olisi lisäkeskustelulle ollut tilaa. Esille nousi lisäksi esimerkiksi taiteilijoiden tietojen puute suhteessa vanhusten sairauksiin ja siihen, miten se vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä. Varmasti useissa paikoissa tällaista tietoa ei tarvita, mutta jos aiotaan toimia todella huonokuntoisten vanhusten kanssa, jotkin perustiedot auttavat valmistautumaan ja oikeanlaisen sisällön valmistelussa. Keljo lisäksi aiheutti mietintöjä taiteilijoissa ja heidän suhtautumisessa hoitajiin. Toisaalta taas Keljo oli vastakohta Luhtisen päiväkeskukselle. Keljon kouluttaja herätti joissakin taiteilijoissa vahvoja tunteja, mutta toisaalta hän sai myös puolustusta.

7.3.2 Yrittäjäyys, tuotteistaminen ja sparraus

Koulutuksen yhtenä tärkeänä osa-alueena oli yrittäjäyden edistäminen. Osaattori-hankkeen tarkoitus oli antaa taiteilijoille välineitä, että he voivat toimia yrittäjämäises-

ti. Tämän vuoksi nämä teemat olivat myös vahvasti mukana koulutuksessa. Näihin alueisiin Jyväskylässä kuului yrittäjyys, tuotteistaminen ja henkilökohtainen sparraus Jykes Oy:llä. (Osaattori, 2012.)

Kaksi ensimmäistä haastatteluun osallistunutta toimivat tällä hetkellä yrittäjinä ja tämän kautta tiesivät tästä aihealueesta melko paljon. Ensimmäinen haastateltu kertoi nimenomaan sen vuoksi, että hän on yrittäjä, toivoneensa kuitenkin lisää tietoa rahoituksesta yrittäjänä. Hän luonnehti kurssilla puhutun paljon nimenomaan apurahoista, mutta haastattelun aikaan hänelle oli vielä epäselvää miten tämä kääntyy yritysmaailmaan. Hän pohti, miksi ylipäätänsä kannustetaan yrittäjäksi ja pohti pitäisikö hänen sitten lopettaa yritystoiminta, jättäytyä työttömäksi ja hakea apurahoja. Hän totesi, että on ristiriitaista jos kannustetaan yrittäjiksi, mutta ei usko, että silloin voi hakea apuraha. Hänellä oli hyvät pohjatiedot yrittäjyydestä.

Vaikka moni haastatteluun osallistuneista oli joko nykyisiä tai entisiä yrittäjiä ja he tiesivät jo tästä aihealueesta paljonkin, huomasi toinen haastateltu koulutuksen aikana tietävänsä aiheesta enemmän kuin moni muu ryhmässä. Hän myös kertoi löytäneensä itsestään yrittäjähenkisyyden. Haastateltu kehui lisäksi koulutuksessa esille tuotua toimintapolkua hyväksi ajatukseksi. Kolmas haastateltu kertoi käyneensä yrittäjäkursin ja sen takia ei saanut aiheesta koulutuksen kautta lisätietoja. Viimeinen haastateltu kertoi yrittäjyydestä hänellä olleen vankka kokemus vanhana hevosalan yrittäjänä, eikä usko saaneensa koulutuksesta yrittäjyyden suhteen mitään uutta.

Ensimmäinen haastateltu kertoi tuotteistamisen olleen todella hyvää tietoa, vaikka hän ensin tunsu siitä tulevan ns. allergiaoireita. Myös toinen haastateltu kertoi tuotteistamisen ensin ällöttäneen ja sanana olleen karu. Myöhemmin hän kuitenkin sanoi tuotteistamisen avanneen ja selkiyttäneen toimenkuvaa, kun osaa ilmaista eheästi sen, mitä tekee. Hän kertoi sen myös avanneen ja selkiyttäneen sen suunnan, mitä kohti hän menee ja luoneen tavoitteita. Viimeinen haastateltu kertoi tuotteistamisesta näin:

”Mutta se tuotteistaminen, se oli kaikki mulle uutta ja se innosti mua todella paljon. Mä olin jo tietynlaista rakennetta tehnytkin mitä mä alan kuvaamaan.” -Haastateltu numero 4

Kaikki haastatellut kertoivat käyneen sparrauksessa ja neljästä haastatellusta kolme koki sparrauksesta olleen hyötyä. Ensimmäinen haastateltu kertoi sparrauksen innostaneen uudelleen jo lähes hautaamaansa ideaan ja antaneen siihen uusia työkaluja. Hän myös totesi sen olleen hyvä. Hän myös mainitsee samalla, että hän piti ajankohdasta, sillä loppupuolella hän oli itse jo päässyt sisälle aiheeseen. Toinen haastateltu kehuu sparrauksen pitäjää Heidi Länsisalmea innovatiiviseksi ja sanoi, että hän osaa herättää omat inspiraatiot. Hän oli esittänyt sparrauksessa tuotteistamisideoita ja saanut Heidiltä yhteystietoja ja ideoita.

Kolmas taiteilija totesi, ettei sparraus ollut häntä varten. Hän kertoi, että kokemus tuotannollisissa puolissa ja freelancerina oli tuonut hänelle kokemusta sekä digesin koulutuksen sisällöstä, että sparrauksen aiheista. Sparraus ei kuitenkaan ollut hänenkään kohdalla turha, sillä kolmas haastateltu sai sitä kautta muutaman idean ja kertoo toisen näkökulman olleen tarpeellinen. Hän kuitenkin painotti, että vaikka nämä aiheet eivät tuoneet hänelle uutta tietoa, kouluttajat olivat hyviä. Lisäksi hän huomasi, että koulutuksista oli kuitenkin monelle muulle hyötyä.

Neljäs haastateltu kertoi sparrauksen olleen yksi parhaimpia kokemuksia koulutuksen aikana. Hän kertoo Heidi Länsisalmen olleen suorasanainen ja ymmärtäneen heti, mitä taiteilija tarkoitti. Hän myös totesi, että tämän, vieraan ihmisen mielipiteen perusteella, hän teki ison ratkaisun elämässään. Tämä ratkaisu liittyi puheenjohtajuudesta luopumiseen yhdistyksessä. Hän kertoi työn ottaneen paljon hänen aikaansa ja olleen vapaaehtoistyötä. Hän kuvaili olleensa helpottunut ratkaisustaan. Tämä myös liittyi hänen myöhempään kuvailuunsa siitä, että koulutuksen yksi tärkein elementti, mitä hän sen aikana oppi, oli oman työn arvostus. Hän kertoi oppineensa arvostamaan itseään sillä tavalla, että hän ymmärtää nykyään oman työnsä arvon. Tämän oivalluksen hän sanoi olevan äärettömän tärkeää.

Neljäs haastateltu painotti puheessaan kaikista tärkeimmän asian, mitä hän sai koulutuksesta irti, olleen sen hinnan, millä hän arvottaa oman työn. Hän huomasi koulutuksen aikana arvottaneensa oman työnsä aivan liian alas. Hän kertoi haastattelutilaisuuksien ja toiselle asiasta puhumisen selventäneen hänelle, että koulutus nimenomaan antoi arvon omalle työlle. Hän kuvailee, että nyt osaa arvottaa omaa työtä *”eikä oo kokoajan niinku tavallaan.. no orja.”*

Lisäksi hän pohti luovan työn arvottamisen vaikeutta. Luovasta työstä ei useinkaan synny mitään konkreettista, jolle olisi helppo antaa hinta. Tämän oivalluksen hän sai Heli Mattilan toisesta koulutuskerrasta, jossa käsiteltiin tuotteistamista ja liiketoimintasuunnittelun perusteita. Hän kehui varsinkin tämän toisen koulutuksen olleen erittäin hyvä. Tämä osa koulutuksissa sisälsi eniten faktatietoa hänelle ja nämä koulutuskerrat toivat tietynlaista turvallisuuden tunnetta, luottamusta ja uskoa siihen omaan työhön. Se toi sitä uskoa, että hän pystyy tähän ja tätä tarvitaan.

Taiteilijat saivat kaikki jotain irti yllä käsitellyistä osa-alueista. Kaikki tiesivät yrittäjyydestä jo paljon etukäteen. Toinen haastateltu mainitsi esimerkiksi hänelle selvinneen, että hän tietää aiheesta paljonkin enemmän kuin moni muu osallistuneista. Kolme neljästä tunsivat kuitenkin tuotteistamisen olleen tärkeä ja uusi osa-alue. Kolmas haastateltu oli ainoa, joka ei kokenut saaneensa yrittäjyyden, tuotteistamisen tai sparrauksen alueilta paljota hyötyä, mutta painotti kuitenkin huomanneensa, että esimerkiksi sparraus oli osalle osallistujista todella hyödyllinen.

7.3.3 Muuta

Ensimmäinen haastateltu totesi, että koulutuksen jälkeen on realistisempaa lähteä tekemään töitä vanhusten kanssa eli valmius tehdä töitä heille on parantunut vaikka motivaatiosta ei voida sanoa samaa. Hän kuitenkin tietää nyt koulutuksen jälkeen, että hän ei lähtisi tekemään työpajoja samalla tavalla.

Toinen haastateltu kertoi, että hänen ei ole koulutuksen jälkeen helpompi tai vaikeampi lähteä tekemään vanhusten kanssa töitä. Hän totesi, että koulutuksesta saatu tieto madaltaa kynnystä lisää, mutta ei usko että ennenkään koulutusta vanhustyöhön olisi ollut vaikea lähteä. Hän kuitenkin muistutti, että koulutuksen jälkeen hän kuitenkin kokee tämän hetkisen tilanteen verrattuna alkutilanteeseen vahvistuneen. Hän sanoo, että ennen koulutusta hän uskoi tekevänsä tietyllä tavalla töitä ja koulutuksen jälkeen on varma siitä. Koulutuksen antina hän piti sitä, että nyt hän haaveilee yhteistyöstä muitten taiteilijoiden kanssa ja pohtii mahdollisuuksia tehdä taidetta tanssijan kanssa. Tässäkin hänellä kuitenkin tuli mieleen, että koulutuksessa kunnalliselta puolelta tuli hyvä pudotus siihen, että rahaa ei ole ja pohti, että ehkä yksityisellä puolella sitä olisi paremmin.

Kolmas haastateltu kertoi koulutuksen realisoineen vanhustyöhön lähtemistä. Hän uskoi, ettei olisi saanut noin vain vastaavanlaista tietoa mistään muualta. Lisäksi koulutus tavallaan motivoi häntä lähtemään vanhustyöhön ja antoi työkalut siihen. Haastateltu ei uskokaan että ilman koulutusta olisi halustaan huolimatta vanhustyöhön ihan helpolla eksynyt. Neljäs haastateltu totesi koulutuksen vaikuttaneen varsinkin Helsinkiläisen Heli Mattilan kerroilla häneen ja sen koulutuksen olleen todella hyvä ja hänen luentonsa tuoneen tavallaan nosteen hänelle tähän työhön.

Koulutus toi myös mukanaan erilaisia vahvojakin kokemuksia joillekin haastatelluista. Muiden taiteilijoiden vertaiskokemukset olivat ensimmäiselle haastatellulle tärkeitä. Hän koki muiden kertomat ideat, ajatukset ja tutustumisen uusiin ihmisiin olleen hyvin tärkeää hänelle. Hän myös totesi, että tuotteistaminen oli tärkeä aihealue riippumatta siitä että se aiheuttaa hänelle ns. allergiaoireita.

Kolmannessa haastattelussa Keljon pitkäaikaishoito nousi esille uudelleen esille kysyttäessä jäikö joku kokemus erityisesti mieleen. Haastateltu kertoi kokevansa liikituksen tunteita:

”... jäi tietysti se keljo oli mulle, se oli se surulline et mulla tulee nytki liikituksen tunteita, että siinä oli jotain niin semmosta hellyyttävää ja surumielistä ja sit se mies, joka huusi että akat tulee sieltä ja muuta nii siinä oli jotain aivan liikuttavaa ja mahdollavaa...” -Haastateltu numero 3

Hän totesi, että häntä ei suututtanut, mutta hänelle tuli ahdistusta ja surua. Hän myös totesi käynnin olleen hyvä repäisy ja luonnehtii sen olleen ikään kuin ”potku persuuksille”. Hän totesi myös itse sanoneen Milkalle ensimmäisen järkytyksen jälkeen, ettei halua tehdä tätä jos tämä on tällaista. Hän kuitenkin ei enää ajatellut samalla tavoin haastattelun aikaan. Koulutuksen huippukohtiin hän lisäsi myös käynnin Luhtisen päiväkeskuksessa. Hän totesi päiväkeskusten ohjaajien olleen todella raikkaita ihmisiä ja ajatteli, että tällaista sen pitääkin olla. Se oli kontrastia Keljoon verrattuna ja hän kertoi ajatelleensa, kuinka arvokasta työtä he tekevät. Luhtisen päiväkeskuksen käynti siis oli hänelle arvokas vertailukohta siihen, että millaista muualla voi olla.

7.4 Palaute

Haastatteluissa tuli myös ilmi yleistä palautetta koulutuksen onnistumisesta taiteilijoiden näkemyksen mukaan. Vaikka ensimmäinen haastateltu kehui koulutuksen ryhmää hyväksi, muistutti toinen haastattelussa, että koulutuksissa huomasi ryhmän vaikutuksen, kun kymmenen nais-taiteilijaa istuivat saman pöydän ääreen. Hän totesi, että koulutuksista meni paljonkin aikaa sille, että osallistujat kertoivat mitä he olivat tehneet vanhustyön puolella. Hän kertoi:

”... ja sit siitä tuli välillä sellanen olo että siellä että tädit opettaa toisiaan ja että pitää nyt näin ja näin käyttäytyä ja se kouluttaja onki yhtäkkiä siellä jossai iha taustalla, taustaverhoissa roikkumassa. Mutta että et siinä niinku jotenki se taiteilijuus sillä lailla että mua rupes jotenki välillä ärsyttään iha hirveesti et semmone että asian ydin katos johonki...” -Haastateltu numero 1

Haastateltu totesikin, että ainakin hänelle itselleen olisi ollut hyväksi jonkinlainen peilaava keskustelu. Hän luonnehtii, että koulutuskerroista näki, kuinka usealle taiteilijalle työ on hyvin yksinäistä ja juttua riittää, kun pääsee saman pöydän ääreen muiden kanssa. Ensimmäinen haastateltu totesi myös, ettei koulutuksesta olisi tullut mitään, jos paikalla olisi ollut vain taiteilijoita. Kolmas taiteilija totesi samaa. Hän pohtii, että yhden koulutuskerran olisi voinut varata vanhustyössä jo toimineiden osallistujien kertomuksille.

Uusia vastaavia koulutuksia varten tuli kritiikkiä ja rakentavia ideoita. Ensimmäinen haastateltu pohti, että koulutuksessa olisi voinut olla hyvä jonkinlainen rahoittajan näkökulma. Toiselle haastatellulle taas jäi koulutuksesta irrallinen olo. Hän pohti, että jonkinlainen yhdessä koottu loppuprojekti olisi voinut paketoida hyvin koulutusta. Tässä loppuprojektissa olisi voinut hänen mielestään tiivistää ihmisten osaaminen ja kokemukset ja reflektoida ryhmässä tuotteistamisideoita ja aihioita sekä yhteisideoita. Neljännen haastatellun mielestä taas Keljon kouluttaja oli todella huono. Kolmas haastateltu pohti, että koulutuksessa olisi voinut olla jonkinlainen tietopaketti vanhusten sairauksista. Kolmas haastateltu totesi vielä, että yhden vanhustenhoitopaikan hän olisi halunnut nähdä lisää. Tämä siksi, että hän koki, että vanhukset olivat tärkeintä koulutuksessa. Lopuksi hän mainitsi, että koulutuksessa ei nähty kovin paljoa perushenkilökuntaa.

Ensimmäiseltä haastatellulta tuli kehuja siitä, että Milka Manerus oli koulutuksissa paikalla ja toi mukanaan kaupungin näkemyksen. Hän muistutti, että vaikka Keljo oli pienoinen järkytys, oli hyvä että näki erilaiset maailmat, joitten kanssa pitää tulla toimeen. Käynti oli myös realistinen, eikä siinä ihannoitu alaa eikä annettu kuvaa, että kaikki olisi helppoa. Hän myös totesi koulutuksen olleen myös siinä mielessä hyvä, että se antoi valmiuksia, jotka auttavat kaikkien kohderyhmien kanssa toimimisessa. Näistä yksi on esimerkiksi se, että aina on monia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa pitää tulla toimeen.

Toinen haastateltu taas kehui yrittäjäyyskoulutusta antoisaksi ja mielenkiintoiseksi. Hän myös mainitsi tanssija Noora Nenosen juttujen ja kokemusten olleen mielenkiintoisia. Hän piti hoitajien kokemuksia ja kertomuksia Luhtisen päiväkeskuksessa antoisina. Kolmas haastateltu oli myös sitä mieltä, että koulutus oli hyvä ja toteaa, että kaikki kouluttajat olivat hänen mielestään hyviä, vaikka yksi heistä saikin hieman kritiikkiä. Erikseen haastateltu mainitsi Noora Nenosen ja sen, että näki konkreettisesti mitä siellä tehdään. Lisäksi hän kehui ensimmäisen haastatellun tavoin ryhmää hyväksi ja korostaa, että oli tärkeää, että paikalla oli monen eri alan ihmisiä. Hän totesi, että oli hyvä että koulutuksesta sai linkit jota kautta asiaa voi lähtestyä. Milka Maneruksen toiminta sai kehuja neljänneltä haastattelulta. Hän kehui Maneruksen toimintaa todella hyväksi. Neljäs haastateltu myös piti kaikista muista kouluttajista paitsi Keljon. Hän kehui olleensa todella tyytyväinen, että pääsi koulutukseen ja oli mukana jokaisella kerralla.

”...sen vaan että toivottavasti koulutus jatkuu. Sen että kiitoksia ja toivon sydämeistäni että koulutus jatkuu ja löytyy sopivia henkilöitä tähän työhön ja hakemaan tätä saataisiin vanhusten elämästä paremmaksi.” – Haastateltu numero 4

7.5 Taiteilijat ja hoitajat

Sairaanhoitaja Senja Seppänen kertoo julkaisussa Taidetta ikä kaikki (2010, 29) tärkeimpänä esteenä taiteen määrän lisääntymiselle hoivatyössä henkilökunnan asenteet ja riittämättömyyden. Hän myös toteaa, että asenteita on vaikea muuttaa, jos on liikaa töitä koko ajan. Vanhustenkeskuksen johtaja Marja-Leena Hinttala toteaa: ” Meillä on täällä Riistavuoressa mielettömän hyviä kokemuksia siitä, että taiteilijat ovat työskennelleet ikäihmisten kanssa. Hoivayhteisön työntekijätiimin tulisikin koostua monista

eri ammatillisista taustoista.” (Hinttala 2010, 26.) Näistä hoitoalan puolen toimijoiden kommentteista nähdään ns. toisen puolen asenteita, joita voidaan verrata haastateltujen taiteilijoiden näkemyksiin.

Eräs tärkeä elementti taiteilijan mennessä tekemään kulttuuria vanhuksille, on hoitajien ja henkilökunnan kohtaaminen ja heidän kanssaan toimiminen. Haastatteluun osallistuneilla taiteilijoilla oli myös omakohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia hoitohenkilökunnan kanssa toimimisesta. Monilla heillä oli lisäksi ystävinään sosiaali- ja terveysalalla toimivia ihmisiä, jotka antoivat lisätietoa tästä puolesta. Neljäs haastateltu mainitsi lähihoitajana toimivan naapurin, joka ei tiennyt, että tällaista kulttuurista vanhustyötä on olemassa.

Ensimmäinen haastateltu mainitsi, että taiteilija pitää pystyä tarjoamaan selkeitä paketteja hoitolaitoksiin, mutta hoitolaitoksen tehtävänä on määritellä vanhusten tarpeet ja lähestyä taiteilijoita sen mukaan. Haastateltu myönsi, että kyseessä on hoitolaitosten ja vastaavien asennekouluttamista kulttuurisen vanhustyön pariin. Hän ei halua että taiteilijan pitää tulla sanomaan paikoille, kuinka tärkeää kulttuuri on tai kuinka paljon sitä tarvitaan.

Toinen haastateltu toivoi, että luovan alan ihmisen ja hoitolaitoksen henkilökunnan välille syntyisi dialogi, vuoropuhelu ja vuorovaikutus. Keskustelua tulisi syntyä siitä, mitkä ovat hoitolaitoksen toiveet ja toisaalta mitä taiteilija toivoo. Toisen haastatellun tilanne on myös hieman erilainen verrattuna muihin tutkimukseen osallistuneisiin. Hän on pohjimmiltaan terapeutti ja toteaakin ehkä olevansa lähempänä hoitajia kuin muut taiteilijat. Hän luonnehti tämän helpottavan prosessia.

Kolmas ja neljäs haastateltu kuvailivat myös suhdettaan hoitajiin varsin lämpimiksi. Kolmas haastateltu ei ammatillisesti ollut tekemisissä kovin paljoa vanhusten hoitohenkilöstön kanssa, mutta henkilökohtaisesti kertoi pitäneensä sairasta äitiä hoitaneita henkilöitä todella hyvinä. Lisäksi hän mainitsi koulutuksen aikana halunneensa puolustaa hoitajia. Haastateltu luonnehti koulutuksen aikana perushenkilökunnasta jääneen kiireinen kuva ja kehui päiväkeskusohjaajia loistaviksi. Hän myös mainitsi jonkin hoitajan toivottaneen heidät kovasti tervetulleeksi, muttei usko että tämä tiesi mitä taiteilijat tekevät työkseen. Vaikka hän lopuksi totesi huomanneensa joissain paikoissa hieman vanhahtavaa ajattelua, haastateltu kuitenkin kertoi koulutuksen aikana suhtau-

tumisensa hoitajiin muuttuneen vielä positiivisemmaksi. Lisäksi kolmas haastateltu totesi hoitajista näin:

”... niitä päiväkeskusohjaajia, joilla ei ole todellakaan kaikkea, ne tekee niitä virikejuttuja, ne tekee hienoja ja muuta. Mun mielestä on hyvin tärkeää, että heille tulee näitä taiteilijoita, taiteen alan ihmisiä kouluttamaan.” – Haastateltu numero 3

Hän uskoi, että hoitajien kouluttaminen on hyvin tärkeää, sillä he myös saavat tästä virikkeitä, keksivät itse mitä luovaa voivat tehdä arkena ja saavat myös itse siitä voimaa ja oppia.

Kolmas haastateltu kertoi vielä nähneensä tärkeäksi hoitajien puolustamisen koulutuksen aikana. Hän kertoi painottaneensa muille hoitajien tekemän parhaansa. Hän myös uskoi, että kaikki hoitajat haluavat hyvää, mutta resurssit eivät ole aina riittävät. Hänen näkemyksensä hoitajista rakentui hänen nyt jo edesmennyttä äitiään hoitaneista hoitajista ja ystävistä, joka on hoitaja.

Neljäs haastateltu totesi yleisen mielipiteensä ja kokemuksensa vanhuspalvelujen henkilökunnasta olleen positiivinen, vaikka yksi kouluttajista vanhustyön puolella olikin hänen mielestään huono. Haastateltu kertoi hänellä olleen hyvät kokemukset hoitajien kanssa toimimisesta ja mainitsee hänen vanhuksille vetämällä kerroilla olleen jopa neljä työntekijää mukana kuuntelemassa. Hän toivookin työntekijöiden saavan omaan työhönsä oppia hänen pajoistaan vanhuksille ja voivan sitten heidän käyttää niitä työssään.

Koulutukseen osallistuneet taiteilijat eivät siis olleet kohdanneet erityistä vastustusta tai huonoja asenteita hoitajilta päin, vaan ylipäättänsä asenteet tuntuivat olevan positiiviset tähän suuntaan. Aina ei kuitenkaan oltu sitä mieltä, että taiteilijan ammattia ymmärrettiin. Tämä muistuttaa siitä, että vaikka taiteilija tuntee hoitolaitoksen ja sen käytännöt, on taiteilija kuitenkin vuorovaikutuksessa sosiaali- ja terveystieteiden henkilöiden kanssa, eivätkä nämä maailmat perinteisesti ole kovin lähellä toisiaan. Esimerkiksi tuomalla molemmat maailmat saman pöydän ääreen vain keskustelemaan, kuten koulutuksen aikana tehtiin Luhtisissa, saattaisi kuilu pienentyä.

7.6 Tuottajuus kulttuurisessa vanhustyössä

Eräänä haastattelun teemana oli myös tuottajuuden osa vanhustyössä ja taiteilijoiden omat ajatukset ja ideat aiheeseen liittyen. Tämä valaisi pitkälti sitä, mitä taiteilijat ajattelevat tuottajista ja heidän työnkuvastaan ja toi ideoita siihen miten tuottaja voi olla mukana vanhustyössä.

Kaikilla taiteilijoilla oli jonkinlaisia näkemyksiä ja kokemuksia tuottajista. Ensimmäinen haastateltu myönsi, ettei hänellä kuitenkaan ole kovin selkeää kuvaa tuottajista. Haastatellun veli opiskelee Kuvataideakatemiassa ja hän on kuvaillut haastatellulle kuinka ongelmaksi saattaa muodostua tuottajan erilainen näkökulma asioista. Haastateltu myös pohti, että toisaalta on hyvä, että tuottaja on mukana välittävänä portaana ja mahdollistaa taiteilijalle keskittymisen omaan osaamiseen. Tämä mahdollistaisi sen, että taiteilijan ei tarvitse tietää kaikkea ja tuottaja voi esimerkiksi mainostaa taiteilijan puolesta. Hän luonnehtikin, että tuottajien tehtävänä olisi nimenomaan olla välittämässä sitä viestiä mihin kaikkialle taide voi tulla. Myös toinen taiteilija uskoi tuottajan roolin olevan taiteen mahdollistajana ja luonnehtii tuottajuutta omaksi taiteenlajikseen. Hänellä on henkilökohtaista kokemusta tuottajista ystävänsä kautta, joka toimii elokuvatuottajana. Hän luonnehti tuottajuutta:

” ...et se tapa millä saa pysymään langat ojossa. Ja siis sehä on kauheen semmone mustekalahomma, et pitää olla lonkeroita joka suuntaan.” – Haastateltu numero 2

Neljäs haastateltu kertoi tuntevansa kolme tuottajaa, ensimmäinen on Milka Manerus, toinen eräs kulttuurituotannon opiskelija ja kolmas opinnäytetyön toteuttaja Sara Alahynnilä. Hän kertoi toisen tuntemansa tuottajan kuvaelleen opiskelua kulttuurituotannossa hieman. Hän kertoi uskovansa eri tuottajien paneutuneen eri sektoreihin kuten vaikkapa vanhuksiin tai nuoriin.

Taiteilijat kommentoivat myös tuottajan apua nimenomaan vanhustyössä ja tuottajan roolia tällä alalla. Ensimmäinen haastateltu mainitsi Taideapteekin esimerkkinä sellaisesta, jossa välikäsi on olemassa ja tämä välikäsi on hyvä ja helpottaa paljon toimintaa. Hän myös pohti Taideapteekin olevan, vaikkakin hyvä systeemi, mutta jähmeä verrattuna siihen kuinka nopeasti hän itse voisi toimia. Haastateltu mainitsi, että jos ollaan tekemisissä tuottajan kanssa, ei tämän tule olla vain taas yksi byrokratian por-

ras. Taiteilija uskoi, että esimerkiksi yrityskumppanin kanssa toiminen, saattaisi olla helpompaa, koska molemmilla on yhteiset tavoitteet. Tuottajan hän pelkäsi olevan väliporras, jolla on täysin omat tavoitteet aiheen suhteen. Hän myönsi, että hyvä tuottaja on joustava ja tuo asian taiteilijalle helppona pakettina. Esimerkkinä hän kertoi Jykesin sparrauksen, jossa hän sai keinoja ja ideoita aiheeseen liittyen. Hän myös toivoi, että tuottaja osaa kertoa taiteilijalle minkä nimikkeen alla hänen kuuluu toimia ja että tuottaja saa muut ymmärtämään, onko taiteilija tällä hetkellä yrittäjän vai esimerkiksi toimittajan roolissa.

Toinen haastateltu taas pohti, että tietynlaisiin projekteihin tai vastaaviin tarvitaan usein välttämättä erillistä tuottajaa. Tällaisesta voi olla esimerkkinä taas Taideapteekki, jossa tuottajan tehtävänä on organisoida ja koordinoida sisältöä ja ohjelmaa. Hän myös pohti, että tuottajan vastuulla voivat usein olla nimenomaan isommat kokonaisuudet eikä niinkään yksittäisen taiteilijan asioiden hoitaminen. Hän myös toivoi, että alalle syntyisi pysyviä toimintamalleja ja rakenteita. Hän mainitsi, että nimenomaan terapeutina hän näkee pitkäaikaisen suhteen hyvät puolet ja kuvaili sen palvelevan paremmin kaikkia. Hän uskoi tuottajilla olevan sijaa kulttuurisessa vanhustyössä ja mainitsee Milka Maneruksen esimerkkinä sellaisesta joka tekee juuri tällaista työtä. Tuottajan rooliksi hän mainitsee yhdyshenkilön eri tekijöitten välillä tällä alalla. Neljäs haastateltu kertoi kysyttäessä, miten tuottaja voi helpottaa taiteilijan elämää vanhustyön suhteen, että hänellä on tällä hetkellä kokemusta vanhustyöhön suuntautuneista tuottajista Milka Maneruksesta ja hän on erittäin tyytyväinen tämän toimintaan, ja siihen, että hän on koko ajan sähköpostin päässä. Hän uskookin, että tuottajan rooli on tärkeä nimenomaan tukihenkilönä esimerkiksi aukomalla eri väyliä, varsinkin jos tämä ei kykene juuri sillä hetkellä tarjoamaan konkreettista työtä. Hän myös totesi, että tuottajat ovat hänelle uusi juttu, mutta uskoi heidän olevan tärkeitä.

Kolmannella haastatellulla oli omakohtaista kokemusta tuottajuudesta ja kulttuurisihiteerin sekä kulttuurituottajan koulutukset. Hän totesi, että ihmiset usein luulevat tuottajien olevan ns. ”rahamassin päällä istuva henkilö”. Hän nauroikin, että tuottajalla ei ole rahaa, vaan tuottaja vain hoitaa niitä. Haastatellun mielestä tuottaja on parhaimmillaan linkki eri toimijoiden välillä, luova ideoija sekä pitää homma hanskassa ja antaa ideoita. Hän painotti kuitenkin, että varsinkin vanhuspuolella ei voi mennä sanomaan suoraan kenellekään miten asiat pitää tehdä, vaan ottaa aina huomioon itse

ikäihmisten kanta asioihin. Hän totesi, että tuottajan tulee pitää langat käsissään ja verkottua olemalla tarkka, aktiivinen ja silmät auki.

Taiteilijoista itsestään kolmas haastateltu totesi, että hän kurssillakin huomasi, että kaikilla ei ole rohkeutta lähteä tarjoamaan ja tekemään. Hän painotti, että kaikilla on osaamista, mutta taiteilijat usein ”näpertää siellä keskenään”. Hän luonnehtikin, että kulttuurialan tuottajien ja muiden, kuten vaikkapa läänintaiteilijoiden tehtävänä on aktivoida näitä ihmisiä. Tämä voi tapahtua esimerkiksi kokoamalla henkilöitä yhteen ja vaikkapa antamalla heille ideoita miten he voisivat edetä tulevaisuudessa. Haastateltu toteaa, että tämän ei tarvitse tarkoittaa heti firman pystyttämistä. Hän painotti, että tärkeintä on saada taiteilijat yhteen ja pohtia yhdessä mitä kaikkea voidaan tehdä eli ns. brainstormata.

Taiteilijoilla voi itsellään myös olla identiteetti tuottajana. Ensimmäinen haastateltu kertoi kysyttäessä aiheesta, että vaikka hänen on helppo lähestyä ihmisiä, hän kuitenkin toteaa, että byrokratiaa lähestyessä hänestä tulee ns. ”vastarannan kiiski”. Hän kertoi aiheesta:

”...niin sitte kun ei ku jollakin virkamiehellä ei ookkaan sellasta lokeroa johon se just uppoais niin sitten mussa herää semmonen, että mää väsähän heti ja että mää lähen maanviljelijäks jonnekin. Se on omanlaisensa byrokratiaviidakko, mutta että vaikka siivojaks sitte siellä se on yksinkertasempaa viedä verokortin sille työnjohtajalle.” –

Haastateltu numero 1

Haastateltu mainitsi, että tämän vuoksi, hän ei koe omistavansa positiivista identiteettiä tuottajana. Toinen haastateltu totesi, että kun taiteilija toimii itse tuottajana, on hänen oma henkilökohtainen kontaktinsa paikkaan, missä kulttuuriteko tapahtuu voimakkaampi. Hän myös uskoi tällaisen järjestelyn helpottavan hoitohenkilökunnan kanssa toimimista. Neljäs taiteilija käsitti taiteilijan tuottajuuden taas lähinnä sisällön tuottamiseksi esimerkiksi kirjoittamalla tai tuottamalla käsikirjoitusta.

7.7 Tulevaisuuden näkymät

Taiteilijoilta kysyttiin lisäksi mietteitä vanhustyön tulevaisuudesta. Tämä oli olennaista, sillä sen avulla voidaan pohtia miten alaa voidaan kehittää, millä mielellä taiteilijat

katsovat tulevaisuutta ja miten tuottaja voi olla mukana tässä. Ensimmäinen haastateltu uskoi, että vanhustyö tulee muuttumaan tulevaisuudessa. Tämä tapahtuu, sillä terveitä vanhuksia ja eläkeiässä olevia ihmisiä on enemmän. Hän uskoi, että vanhukset tulevat enemmän vielä ajamaan omaa parastaan ja myös muille vanhuksille hyvää hoitoa. Toinen haastateltu oli aika lailla samaa mieltä. Hän totesi nykyisen vanhussukupolven olevan hyvin nöyrää, kiitollisia siitä mitä saa ja sekin on välillä vähän liikaa. Hän uskoi että tuleva vanhussukupolvi osaa vaatia enemmän. Myös kolmas haastateltu oli samoilla linjoilla. Hän uskoi, että suuret ikäluokat tulevat ja vahvistuvat. Näillä ikäluokilla on rahaa ja he ovat tottuneet harrastamaan ja nähneet kaikkea ja tämän kautta he myös vaativat enemmän. Tämän vuoksi haastateltu uskoi, että vanhustyössä taidealalla tulee olemaan tulevaisuudessa paljon töitä. Kolmas haastateltu uskoo myös taiteilijoiden huomaavan perinteisten paikkojen lisäksi muut mahdollisuudet ja näin myös heitä saadaan lisää tämän alan pariin.

Ensimmäinen haastateltu totesi vanhusten omasta kulttuuriharrastuksista, että vaikka on monia aktiivisia vanhuksia, jotka löytävät itse omat harrastuksensa, on myös paljon niitä jotka ovat passiivisia eivätkä lähde käytännössä kotoaan ulos. Haastateltu ideoi aiheesta näin:

”...että miten etsivä nuorisotyö esimerkiksi, ne etsii niitä nuoria..jotka on syrjäytymisvaarassa, että miten vois semmonen etsivä vanhustyö toimia...” – Haastateltu numero 1

Hän uskoi, että syrjäytyneiden vanhusten parissa on tulevaisuudessa haasteita ja toivoi, että vanhusten itsensä luo voisi mennä ja etsiä niitä jotka ovat yksinäisiä.

Kolmas ja neljäs haastateltu olivat samaa mieltä, että tämän tyyllisistä asioista tulisi tiedottaa enemmän. Neljäs haastateltu totesi, että monesti ihmiset eivät edes tiedä, että on olemassa kulttuurista vanhustyötä, edes lähihoitajat tai vastaavatkaan. Kolmas haastateltu taas toivoi, että aiheesta tehtäisiin enemmän lehtijuttuja ja mainitsee erikseen Noora Nenosen, jolle hän toivoi enemmän julkisuutta. Hän totesi, että ihmisillä usein on vääränlainen tai ei minkäänlaista kuva siitä, millaista kulttuuritoimintaa vanhuksilla on. Tiedotuksen avulla tämä voitaisiin korjata ja ehkä myös saada rahoitusta. Neljäs haastateltu totesi aiheesta näin:

”...niillä ei oo ääntä, niitten ääntä ei saada kuuluville ja se on sama asia pienillä lapsilla että kun ne on semmosia tavallaan äänettä tässä yhteiskunnassa.” – Haastateltu numero 4

Kolmas ja neljäs haastateltu mainitsivat myös ns. varamummo ja varalapsenlapsi konseptin haastatteluissaan. Kolmas haastateltu puhui yhteisöllisyydestä ja uskoo, että tulevaisuudessa yhteisöllisyys ja välittäminen tulee olemaan tärkeämpää, ihmiset käyttävät varamummoja tai varalapsenlapsia ja tämän kautta kohtaavat enemmän muita. Hän uskoi, että yhteisöllisyys vahvistuu muun muassa tällaisten toimien kautta ja ei uskonut että vanhuksia enää jätetään laitoksiin makaamaan. Neljännellä haastatellulla oli omakohtaista kokemusta tämän tyyliä yrityksestä toimimisesta.

Toinen haastateltu luonnehti, mikä olisi ns. ideaali tilanne tulevaisuudessa hänen mielestään vanhustyössä. Hän toivoisi, että kaupungilla olisi palkattuna ns. kaupunkitaiteilijoita, joiden tehtävänä olisi käydä vanhusten luona. Hän muistutti, että vastaavia on jo lastenkulttuurin puolella. Hän uskoisi tämän olevan taiteilijaryhmä, joka tekisi töitä esimerkiksi nelivuotiskauden nimenomaan vanhusten parissa hoitolaitoksissa ja muissa. Hän totesi, että neljän vuoden jälkeen voitaisiin hakea uudet taiteilijat ja muistutti, että tämän tyyliä mallissa olisi myös töitä muutamalle tuottajalle.

Ylipääntensä tulevaisuuskuvat vaikuttivat positiivisilta. Kaikki lisäksi uskoivat, että tämä ala tulee tulevaisuudessa kasvamaan ja töitä löytyy lisää. Lisäksi erilaisia haasteita luonnehdittiin ja jo käytössä olevia hyviä malleja. Taiteilijat uskoivat lisätiedotamisen olevan kuitenkin tärkeää nyt ja tulevaisuudessa.

7.8 Ongelmat

Vaikka useimmat taiteilijat uskoivat kulttuurisessa vanhustyön parissa kohtaavansa tulevaisuudessa jonkinlaisia ongelmia, haastateltu numero neljä totesi, ettei usko ongelmia paljoakaan tulevan. Hän kertoi tulevansa vanhusten kanssa hyvin toimeen ja hänellä jo olleen hyvin vaikea tilanne vanhusten kanssa hänen vetäessään ensimmäistä ryhmäänsä eräissä kunnassa, mutta selvinneensä siitä hyvin.

Ensimmäinen haastateltava myönsi, että koulutuksen aika toi selkeästi esille sen, että asia ei ole niin yksinkertainen kuin aluksi ajatteli. Aihe onkin monimutkainen ja uusia

asioita tuli paljon. Hän piti sitä ”viidakkona, jossa pitää itse raivata polut”. Hän totesi, että vaikeuksina tuntuu olevan kontaktin saaminen sosiaali- ja terveysalan maailmaan sekä yhteisen kielen löytämisen heidän kanssaan. Hän kuitenkin ei sanonut, että koulutus olisi vain monimutkaistanut asioita vaan totesi, että koulutuksen jälkeen on kuitenkin realistisempaa lähteä tekemään esimerkiksi juuri taidetyöpajaa vanhuksille. Hän ei lähtisi koulutuksen jälkeen tekemään asioita samalla tavalla kuin ennen koulutusta. Tästä voidaan siis huomata, että koulutus on antanut realiteetit vanhustyössä toimimiselle, sekä antanut joitain eväitä, miten siinä voidaan toimia. Koulutus myös selvensi ensimmäiselle haastatellulle sen, että ne vanhukset, joiden kanssa tulee toimimaan, tulee tietää ennen esimerkiksi taidetyöpajan järjestämistä. Lisäksi hän muistutti, että vaikka hän näkee ongelmia tulevaisuudessa, eivät ne tunnu varsinkaan hänelle itselleen ylitsempääsemättömiltä. Hän ei halua nimenomaan vanhustyöhön pelkäämistään, vaan totesi että hänellä on monia eri ideoita ja suuntia mihin hän voisi lähteä.

Toinen haastateltu uskoi ongelmien liittyvän asenteisiin musiikkia kohtaan, mutta myös muistuttaa, että vaikka tämä tie ei ole helppo, ratkaisee oma asenne ja se miten taidetta hoitoalalle tarjoaa. Hän luonnehti, että hänen terapeuttinen lähestymistapansa musiikissa on erilainen kuin jonkin toisen, joka tulee sinne soittamaan kitaraa hetkeksi. Hän totesi, että hoitohenkilökunnalle tulee selvittää se raja ja samalla toteaa:

”Se on tosiasia, että ne kaikki hanuripartiot ja kaikessa, miten tärkeitä se onki ja hyvää, että käyvät soittamassa ja kivaa, että harrastaa ja näin. Mutta että ne on sitte vähä sellasia juttuja että ne omaa leipää syö.” – Haastateltu numero 2

Kolme neljästä haastatellusta uskoi rahasta tulevan ongelma tulevaisuudessa. Ensimmäinen haastateltu uskoi, että tähän ongelmaan helpotusta tuo Taideapteekki. Hän toivoi, että tähän osallistuneet hoitoalan laitokset tietävät, että taiteesta pitää maksaa. Hän myös totesi, että taiteilija ei ole se, jonka tulisi etsiä rahoitus, vaan että asiakas maksaa ja huolehtii rahoituksen. Hän kertoi:

”...Se asenne ei oo mun makuun. Mä en ymmärrä sitä, että jos joku tarvii jotain niin se sanoo sille palvelun tuottajalle, että hanki rahotus. Ei sitä vois niinku kuvitella. Tuntuu että taiteilijoita ajatellaan silleen niinku, että taiteilijalla on sellanen taiteen palo siihe työhön että miten sää kehtaat pyytää siitä rahaa. Mutta eikö sairaanhoita-

jilla oo ihan yhtä lailla palo siihe hoitotyöhön ja hoitamiseen että miten ne kehtaa pyytää rahaa siitä työstä.” – Haastateltu numero 1

Haastateltu uskoi, että vaikka vapaaehtoistyöllä on oma paikkansa, täytyy ns. oikealle työlle olla myös tilansa. Kolmas haastateltu kertoi perusongelman olevan, että sosiaali- ja terveysalalla ei rahaa juurikaan liiku. Hän myös totesi, että lause ”vapaaehtoisesti saa tehdä” liikkuu alalla paljon. Vapaaehtoistyön arvoa hänkään ei kuitenkaan vähätelty, mutta muistutti että taiteenalan ihmiset haluavat ja tarvitsevat palkan työstään. Myös kolmas haastateltu totesi ensimmäisen tavoin ihmisten uskovan taiteen tekemisen olevan riutumista ja taiteilijoiden kesken puuhaamista.

Kolmas haastateltu piti toisena ongelmana byrokratiaa ja ensimmäinen taiteilija oli samaa mieltä todetessaan byrokratia ärsyttää. Kolmas taiteilija totesi että taiteilijoiden tulisi itsenäisesti myös hoitaa asioita, vaikka tuottaja Milka Maneruksesta on paljon hyötyä. Hän kuitenkin muistutti, että taiteilijat tarvitsevat tiedon keneen ottaa yhteyttä. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla työskentelee todella paljon ihmisiä ja voi olla vaikeaa tietää kuka on se oikea, jota kannattaa lähestyä. Hän kertoi itsekin laittaneensa sosiaalipuolelle tarjousta, mutta sen hävinneen sinne viidakkoon. Hän myös mainitsi lopuksi, ettei tiennyt esimerkiksi kulttuuripuolella olevan vanhusten kulttuurituottajaa kolme vuotta jyvaskylässä asuttuaan. Kysyttäessä miten ongelmista pääsee yli, kolmas haastateltu totesi sen lähtevän siitä, että saadaan taiteilijoita yhteen ja kerrotaan kontakteja ja yhteystietoja. Lisäksi hän pohti, että rahoituskuvioista pitäisi olla enemmän tiedotusta. Kolmas haastateltu myös totesi, että suoraan esityksen vieminen on helpompaa kuin suoraan henkilökunnan kanssa työn tekeminen.

7.9 Yhteenveto

Ylipäättänsä tärkeintä on huomata, että riippumatta siitä, uskoivatko taiteilijat toimivansa tulevaisuudessa vanhusten parissa, vaikutti koulutus kaikkiin jollain tapaa ja kaikki haastatteluun osallistuneet saivat siitä jotain irti. Tämä saattoi olla esimerkiksi oivallus siitä, mitä vanhustyö todellisuudessa on. Tämänkin jo oivaltaminen on hyvin tärkeää, sillä vanhustyön realiteetit voivat olla hyvin erilaiset verrattuna odotuksiin.

Koulutus vaikutti taiteilijoihin monella tapaa. Osalla motivaatiot muuttuivat erilaisiksi koulutuksen kuluessa, osalla ne taas lähinnä vahvistuivat. Kolmella neljästä motivaati-

tiot joko vahvistuivat tai varmentuivat kun taas yksi näki ongelmat vahvempina kuin vanhustyön mahdollisuudet. Myös koulutuskerrat toivat tärkeitä kokemuksia, joista sai tietoa, ja kurkistuksen siihen, mitä vanhustyössä todella on kysymys. Esimerkiksi suhde hoitajiin saattoi jopa muuttua. Keljon käynti oli tavallaan shokkihoitoa usealle kun taas Luhtisen käyntiä voidaan pitää kontrastina sille. Näiden paikkojen vaikuttavuuden ero selittyy niiden luonteella. Pitkäaikaishoidossa ollaan kun tarvitaan jatkuvaa hoitoa ja päiväkeskus on vaihtoehto yksin asuvalle (Koskinen ym. 1998, 238, 245).

Yrittäjyydestä ja tuotteistamisesta yleisesti tällä otannalla oli kahdenlaisia tunteita liittyen koulutukseen. Yrittäjyydestä kaikki näihin haastatteluihin osaa ottaneet tiesivät jo melko paljon, mutta tuotteistaminen koettiin uudeksi ja tärkeäksi osa-alueeksi ja jopa innostavaksi. Sparraus koettiin yleisesti hyväksi ja vaikka kolmas taiteilija totesi, ettei se ollut häntä varten, muistutti hän silti, että hän näki sparrauksen olleen todella hyvä joillekin muille osallistuneille.

Koulutuksen voidaan siis todeta olleen onnistunut muuttamaan taiteilijoiden valmiuksia tuottaa taidetta vanhuksille, mutta haastatteluista silti löydettävän hyviä parannuksen kohteita. Näitä tuli ilmi esimerkiksi taiteilijoiden tarve tuntea ja tietää enemmän vanhuksista ja kolmannen haastattelun maininta tuntea sairauksia, jotka vaikuttavat vanhusten käyttäytymiseen. Taiteilijoiden palautteesta koulutukseen koskien näki selvästi myös heidän tarpeen jonkinlaiselle keskustelulle. Vaikka tätä harrastettiin myös itse koulutuksen aikana, oli sen paikka jotenkin väärä.

Hoitajista kolmas haastateltu sai positiivisia kokemuksia varsinkin Luhtisen päiväkeskuksessa. Toisaalta hän mainitsee huomaavansa hieman vanhahtavaa ajattelua joissain paikoissa. Toisaalta kolmannella haastatellulla ei ollut henkilökohtaisia kokemuksia hoitajista ammatillisesti paljoa, mutta hänellä oli silti hyvin positiivinen kuva hoitajista ja hän jopa asettui puolustamaan hoitajia. Myös neljäs ja hoitajien kanssa kokeneempi taiteilija totesi yleisesti suhtautuvan positiivisesti henkilökuntaan. Ensimmäinen haastateltu huomautti toivovansa hoitajien määrittelevän sen, mitä asiakkaat tarvitsevat. Tämä voidaan liittää myös asennekoulutukseen.

Haastatteluista nähtiin myös oivallista pohdintaa taiteilijoiden näkökulmasta muun muassa kulttuurisen vanhustyön tulevaisuudesta ja tuottajuudesta. Tulevaisuudelle

ehdotettiin vanhustyöhön suuntautuneita kaupunkitaiteilijoita ja etsivää vanhustyötä. Tuottajista kolmannella taiteilijalla oli vankka kokemus oman tekemisen kautta. Muut saivat koulutuksen aikana jonkinlaisen kosketuksen tuottajiin Milka Maneruksen kautta. Yleisesti tuottajat nähtiin linkkinä ja kannustajina, mutta myös epäiltiin heidän sopivuuttaan erilaisten tavoitteiden haun pelossa.

Voidaan myös huomata, että vaikka taiteilijat eivät kokeneet jonkin osa-alueen olleen juuri heille tärkeä, oli koulutuksen sisältö kuitenkin niin monipuolinen, että kaikki saivat jotain tärkeää irti koulutuksesta. Tämä saattoi olla oivallus siitä, onko vanhustyö juuri hänelle tai vaikkapa tutustuminen tuotteistamiseen ja sen avulla oman toimenkuvan selkeytyminen. Koulutus toi myös mukanaan sävähdyttäviä kokemuksia, jotka varmasti pysyvät kunkin mielessä vielä pitkään.

8 POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli siis tutkia koulutuksen vaikutuksia taiteilijoihin ja mietteitä kulttuurisesta vanhustyöstä ja tuottajuudesta. Tutkimuksella haluttiin tutkia koulutuksen onnistumista taiteilijoiden kokemuksen kautta sekä pohtia sitä, miten taiteilijoita saataisiin lähemmäs vanhuksia. Koulutuksesta voidaan huomata, että se vaikutti taiteilijoihin monella eri tapaa. Näihin lukeutuu esimerkiksi motiivit ennen ja jälkeen koulutuksen, erilaiset koulutuksen sisältöön liittyneet aiheet, kouluttajat, kokemukset ja paikat. Taiteilijat myös kertoivat tulevaisuudesta, suhteesta hoitajiin, antoivat palautetta ja kertoivat koulutuksestakin esille tulleita ongelmia kulttuurisen vanhustyön suhteen.

Tutkimuksen sisältö sinällään on melko laaja ja se koskettaa pelkän koulutuksen lisäksi myös muita aiheita. Nämä pohdinnat esimerkiksi tulevaisuudesta ja suhteesta hoitajiin antoivat hyvää käsitystä siitä, millainen asenne taiteilijoilla oli koulutuksen jälkeen yleisesti aiheeseen ja toivat ideoita siitä, miten jatkossa voidaan toimia, jotta taiteilijat saadaan töihin vanhustyön laitoksiin. Myös tuottajuuden pohdinta on tärkeää siltä kannalta, tuottaja voi parhaimmillaan olla iso osa välittämässä ja edistämässä taiteilijoiden pääsyä kulttuurisen vanhustyön pariin. Tuottajuuden pohdinnasta huomasin myös koulutuksen ajan tuoneen lisätietoa ja kokemuksia taiteilijoille tuottajista, vaikka tämä ei ollut ollenkaan koulutuksen tavoite.

Tutkimuksen tekeminen ja koko opinnäytetyön prosessi onnistui loppuen lopuksi ihan hyvin. Haastattelu oli oivallinen keino hankkia tietoa tämänytyllisestä aiheesta ja suhteutettuna koulutettavien määrään, joten uskon menetelmän valinnan olleen onnistunut. Työn tekeminen oli myös iso kasvuprosessi. Opin todella paljon sen tekemisen aikana ja pohdin myös itse vanhusten tilaa paljonkin. Tämä on myös selkeä heikko kohta. Toisaalta on hyvä, että opin aiheesta ja opin virheistäni, mutta toki ensin piti olla kokematon. Tämä nähtiin hyvin haastatteluissa. En ollut ennen näitä haastatteluja juurikaan tehnyt niitä ja se voidaankin nähdä epäröimisena ja haparointina. Minun olisi tullut tehdä harjoitteluhaastatteluja ja vastaavia ja uskonkin, että kokemattomuuteni vaikutti jollain tasolla opinnäytteen laatuun tai luotettavuuteen. Uskon myös kuitenkin, että kehityin haastattelujen aikana todella paljon. Toisaalta uskon myös haastatteluihin, kaikki olivat mahtavia haastatella ja heidän kanssaan oli helppo rakentaa haastattelusta riittävän onnistunut kokemattomuudestani riippumatta. Myös litterointiprosessi oli melko pitkä, mutta en usko tämän vaikuttavan paljolti tutkimuksen laatuun.

Työn tulokset ovat tietyille tahoille olennaisia ja hyödyllisiä. Huolimatta siitä, että työ tai sen toteuttaminen ei ole ollut täydellistä, saa hanke varmasti hyödyllistä tietoa työn kautta. Työ antoi myös itselleni paljon ja avasi kokonaan uudenlaisen maailman, mihin en ollut ennen tutustunut tarkemmin. Työn tekemisen jälkeen näen kokonaan uusia työmahdollisuuksia tuottajana. Työn prosessi oli hyvin itseohjautuva, en saanut esimerkiksi paljoa ohjausta. Lisäksi olisin toivonut saavani enemmän ulkopuolista palautetta työn päätteeksi.

Tulosten pohjalta voidaan vastata, että koulutus on vaikuttanut kaikkiin taiteilijoihin jollain tapaa ja koulutuksessa on ollut hyvinkin voimakkaita kokemuksia. Kaikki ovat saaneet jotain lisätietoa aiheesta ja kukaan ei pitänyt koulutusta epäonnistuneena. Taiteilijat myös uskoivat tulevaisuudessa töitä alalla olevan enemmän ja suhtautuivat sekä tulevaisuuteen että vanhusten hoitohenkilökuntaan positiivisesti. Kolme neljästä taiteilijasta halusi ehdottomasti jatkaa vanhustyön parissa, kun yksi pohti muiden vaihtoehtojen olevan helpompia. Ongelmia löydettiin aiheesta, mutta niistä uskottiin kuitenkin pääsevän yli. Haastatellut saivat myös lisäkokemusta tuottajista mukana olleen Jyväskylän kaupungin kulttuurituottajan Milka Maneruksen kautta ja myös kehuivat tämän toimintaa. Vaikka taiteilijat löysivät yleisesti aiheen alueelta ongelmia

ja itse koulutuksesta kritiikkiä, oli päällinen tunnelma positiivinen. Koulutus oli tärkeä kokemus ja opetus aiheesta, mutta myös lisäideoita ja jatkotoiveita tuli.

Haastatteluista voidaan huomata myös se, että moni oli miettinyt jo pidempään vanhustyöhön lähtemistä, mutta eivät ehkä vielä sinne asti olleet päässeet. Koulutus siis selkeästi vastasi tarpeeseen. Toisaalta tällaisia koulutuksia voidaan järjestää vain silloin tällöin, jolloin tulee miettiä myös muita apukeinoja taiteilijoille. Tässä tuottajalla voi olla iso osa, mutta muita vaihtoehtoja voisi olla esimerkiksi opas, jossa kerrotaan olennaiset asiat, ja joka on helposti saatavilla aiheesta kiinnostuneille. Tämä opas voisi olla kuntakohtainen ja koota ja päivittää yhteystietoja. Kolmas taiteilija kertoo koulutuksesta näin:

”...hyödyllistä oli tämä kyllä että emmä mistää muusta ois nyt noin vaan saanu tämmöstä tietoo.” – Haastateltu numero 3

Tästä voidaan huomata, että tällaista tietoa ei ole muuten helposti tarjolla kuin tällaisten hankkeiden ja koulutusten avulla. Tämä siis voisi olla yksi kehitettävä alue. Myös esimerkiksi tuottaja voi olla yksi väline tiedon levittämisessä. Myös se, että koulutuksesta oli monille hyötyä, kertoo paljon. Tälle alalle on kysyntää, mutta tietoa ei saa noin vain. Toisaalta tuloksista nähdään, että realistista kuvaa vanhustyön tekemisestä ei myöskään välttämättä ole. Tässä taas tuottaja voi astua mukaan kuvaan.

Taiteilijoista kolme neljästä uskoi kohtaavansa tulevaisuudessa joitain ongelmia liittyen kulttuuriseen vanhustyöhön tai sinne pääsemiseen. Näihin ongelmiin lukeutui kontaktit, raha, asenteet ja byrokratia. Haasteena onkin usein juuri kahden alan erilaisuuden kohtaaminen ja niiden välissä luoviminen (Taipale 2000, 54). Voidaan kuitenkin huomata lisääntyntä kasvua ja uusien rahoitusten saamista kulttuurin ja hyvinvoinnin nähtävissä olevista ongelmista huolimatta. Tämä luonnollisesti lisää taas taiteilijoille töitä (Liikanen 2010, 47.) Myös eri hoitolaitokset ja yhteisöt ovat kiinnostuneita alasta (Liikanen 2010, 54). Myös haastatteluista taiteilijoista näkyi usko kulttuurisen vanhustyön tulevaisuuteen. Haastatellut uskoivat alalta löytyvän lisää töitä tulevaisuudessa suurien ikäluokkien jäädessä eläkkeelle ja osaavan eri lailla vaatia kulttuuria vanhuuden päivillään. Tilastokeskukselta voidaan löytää väestöennuste tukemaan tätä väitettä vanhusten määrän kasvamisesta verrattuna muuhun väestöön. Tämän selvityksen mukaan vanhusten, eli tässä tapauksessa yli 65-vuotiaiden määrä kasvaa koko ajan

ja vuoteen 2060 mennessä määrä on melkein pä tuplaantunut verrattuna nykyiseen. (Väestöennuste 2009–2060 2009.) Myös Lehtovirta (2010, 12) toteaa kasvavan vanhusväestön lisäävän palveluiden tekijöille tulevaisuudessa uusia tuulia. Taiteilijoiden positiivinen suhtautuminen tulevaisuuteen osoittaa positiivista motivaatiota ja uskoa tulevaisuudelle riippumatta nykypäivän ongelmista.

Varsinkin haastateltava numero 3 totesi hoitajista puhuttaessa heidän koulutuksen ja taiteellisten keinojen levittämisen olevan tärkeää. Myös Osaattori-hankkeen yhtenä osana oli hoitohenkilökunnan koulutus, jonka toivottiin antavan tietoa siitä miten he voivat laitoksen tai muun vanhustyön palvelukeskuksen arjessa käyttää kulttuuria ja taidetta (Osaattori 2012). Taipale toteaa tutkimuksessaan neljän taiteilijan neljästä todenneen nimenomaan asennekoulutuksen olevan hoitohenkilökunnalle tärkein koulutuksen muoto (Taipale 2000, 59). Myös Mauri Lehtovirta toteaa sekä hoitoalan että taiteilijoiden koulutuksen olevan tärkeä yhteistyön parantamisen lisäksi (Lehtovirta 2010, 78–79.) Myös Lehtonen toteaa henkilökunnan osallistumisen taidetoimintaan ja sen tuottamiseen olevan tärkeää, tosin siksi, että rutiineista poikkeaminen tapahtuu heidän hallinnassaan (Lehtonen 2010, 67).

Hoitolaitosten henkilökunnan, taiteilijan ja muiden, esimerkiksi virikeohjaajan tavoite on sama ja näin yhteistyö kaikkien välillä olisi tavoiteltava tila (Taipale 2000, 58). Tätä hoitajien ja taiteilijan yhteiseloä pohtivat myös haastatellut. Toinen haastateltu esimerkiksi mainitsi roolijaosta sen, että hoitolaitos määrittelee sen mitä vanhukset tarvitsevat ja taiteilija tarjoaa näiden mukaan selkeästi tuotteistettuja paketteja. Myös Jussi Lehtonen pohtii aihetta todeten, että tavoite on kaikilla yhteinen, mutta ongelmia voi aiheuttaa nimenomaan erot uskossa miten tähän päästään (Lehtonen 2010, 61). Aihe on loppuen lopuksi todella tärkeä pohtia; hyvä yhteistyö osapuolten välillä tuottaa aivan erilaisia tuloksia. Tuottaja voi tässä välissä olla mielipiteiden ja kielten tulkki.

Koulutuksesta myös kumpusi kehitysehdotuksia taiteilijoiden puolelta. Kolmas haastateltu totesi koulutuksesta puuttuneen tietoa vanhusten käyttäytymiseen vaikuttavista sairauksista. Kun aihetta mietitään, niin varmasti vanhustyöhön lähteville taiteilijoille olisi todella tärkeää tietää miten vanhukset käyttäytyvät. Toki myös kokemus tuo tästä tietoa, mutta alkuaajan kokemukset voivat myös pelästyttää jos ei tunne, miksi niin tapahtuu. Vanheneminen itsessään vaikeuttaa uusien asioiden muistamista, mutta esi-

merkiksi dementia on asia erikseen. Ikä vaikuttaa myös esimerkiksi päättelykykyyn. (Koskinen ym. 1998, 103–104.)

Haastatteluun osallistuneet taiteilijat pohtivat rahan puutteen olevan ongelma. Tämä esimerkiksi on toinen aihe, jota voisi tuoda enemmän esille koulutuksessa. Taiteilijat selkeästi tarvitsevat jonkin, joka opastaa heitä siinä, miten vanhustyössä voi toimia tekemällä samalla elantoa itselleen. Jonkin verran syntyikin pohdintaa vapaaehtoistyön ja maksullisten kulttuuripalveluiden suhteesta. Ensimmäinen haastateltu miettiikin, että rahoittajan puheenvuoro koulutuksessa voisi tulla tarpeeseen. Toiselta haastatellulta syntyi myös ajatus jonkinlaisesta yhteisestä loppuprojektista joka käärisi koulutuksen paremmin kasaan. Myös hoitohenkilökunnan kohtaamista ja aikaa erillisille keskustelutilaisuuksille toivottiin.

Tuloksista tuli esille myös joitakin ideoita tulevaisuudelle. Ensimmäinen haastateltu pohti etsivän vanhustyön mahdollisuuksia ja kertoi monen vanhuksenkin passivoituvan ja jämähtävän kotiin. Etsivä vanhustyö voisi esimerkiksi olla vastaus tähän. Toinen haastateltu taas ideoi tulevaisuudessa olevan kaupungin palkkaamia taiteilijoita joiden tehtävä olisi tuoda kulttuuria vanhuksille. Tämä taas heijastelee tiedottamisen tärkeyttä ja päättäjiin vaikuttamista.

Yrittäjäyys oli kaikilla haastatelluilla jo hanskassa, mutta näistä koulutuskerroista he saivat irti tuotteistamisesta ja neljäs haastateltu kertoi oman työn hinnoittelun olleen tärkeä läksy. Aineettoman työn hinnoittelu voi olla yllättävän vaikeaa, mutta kuitenkin olennainen osa taiteilijan työtä. Rahan puutteen vanhustyössä koettiin olevan iso ongelma, asiaa ei auta jos taiteilija ei osaa arvottaa työtään oikealla tavalla. Aiheesta löytyy esimerkiksi luentomateriaalia Pekka Hannulta (2010). Tuottaja voi olla mukana myös tällä saralla. Hän voi opastaa taiteilijoita oikeille henkilöille, jotka osaavat opastaa heitä esimerkiksi yrittäjäydessä tai antaa itse tietoa. Näiden kaikkien edistäminen myös edistää taiteilijoille sisällön tuottamista ja rahan tekemistä, joka helpottaa taas kulttuurisen vanhustyön ja oikeastaan kaiken muunkin osalta.

Taipaleen tutkimuksessa myös käy ilmi tarve koordinaattorille. Taiteilija ilmaisee Taipaleen tutkimuksessa halun koordinaattorille, joka olisi yhteyshenkilönä kaikille ja varmistaisi että kaikki osapuolet voivat keskittyä nimenomaan siihen, mitä he osaavat. Tämä myös sisältäisi sponsoreiden lähestymisen (Taipale 2000, 59.) Toinen haastatel-

tu totesi tuottajan olevan yhteyshenkilö tällä alalla. Hänen mielestä tuottaja on tukihenkilö, joka avaa erilaisia ovia. Myös kolmas haastateltu, jolla oli omakohtaista kokemusta tuottajuudesta, totesi tuottajan roolin olevan linkki toimijoiden välillä. Hän myös muistuttaa, että tuottaja on aktivoija taiteilijoille.

Taiteilijoiden kommenttien ja kirjallisuuden pohjalta uskonkin, että tuottajan rooli ei vanhustyössä muutu juuri verrattuna muihin aloihin. Tuottaja voi oikeastaan liittyä melkein kaikkiin kulttuurisen vanhustyön prosesseihin. Vaikka taiteilijat käytännössä voivat pärjätä ilmankin tuottajia vanhustyön parissa, uskon että tuottaja on kuitenkin tärkeä ja helpottava palanen. Tällä alalla tuottaja ei välttämättä tuota sisältöjä vaan on nimenomaan se välikappale. Toisaalta tämän välikappaleen tehtävänä voi olla tuottaa sellaisia sisältöjä, jotka helpottavat kaikkien elämää. Tähän kuuluu esimerkiksi Taideapteekki, jota myös useat haastatellut kehuivat. Toisaalta ensimmäinen haastateltu pelkäsi tuottajan olevan vain ylimääräinen byrokratian porras tai omia, taiteilijasta erilaisia tavoitteita hakeva välihaitta. Tämä voi todella olla joskus tilanne, mutta asia voidaan ratkaista esimerkiksi tiiviillä yhteistyöllä ja luottamuksen luomisella.

Paljon on myös puhuttu sekä kirjallisuudessa että tässä tutkimuksessa taiteilijan ja laitoksen välisestä suhteesta. Vaikka tätä voidaan positiivisesti edistää esimerkiksi käyttämällä asennekoulutuksia ja taiteilijoiden omaa aloitekykyä, tuottajan tehtäviin voi kuulua toiminta aiheen parantamiseksi tai sen jatkuvuuden kannalta.

Myös raha tuli esille ongelmana. On tilanne joiltakin osin parantunut, mutta silti kolme taiteilijoista uskoi sen olevan iso ongelma. Tähän liittyy myös byrokratia. Ensimmäinen haastateltu pohtikin tuottajan osaa negatiivisemmassa valossa. Hän huomautti tuottajan voivan olla myös ns. riippakivi ja turha byrokratian porras, jolla on erilaiset tavoitteet kuin taiteilijalla. Taiteilijoiden ja vanhusten hyväksi toimivan tuottajan tulee siis pohtia myös omaa rooliaan ja toisaalta peilata sitä eri henkilöiden toiveisiin. Kuten taiteilijat haastatteluissa mainitsivat, että taiteilijan tulee tuntea vanhus tai vanhusten sairauksista ennen laitokseen menoa, tulee tuottajan tuntea taiteilijat joiden kanssa hän toimii. Tämän kautta tuottaja voi ohjata taiteilijan hänelle sopiviin tehtäviin ja osaa olla apuna eri tavalla. Toisaalta tuottaja voi olla kannustamassa taiteilijaa vanhusten luo osoittamalla ongelmiin ratkaisuja tai keinoja ja siten palauttamaan uskoa, että taiteilija pystyy ja kykenee toimimaan kulttuurisessa vanhustyössä. Voidaan todeta, että suurimmat haasteet sekä tuottajille, taiteilijoille että hoitohenkilökunnalle löytyvät

rahasta. Tuottajan rooli tässä voi olla osoittaa taiteilijoille oikeita apurahoja haettavaksi, tehdä sopimuksia rahoituksista, järjestää itse hankkeita tai vaikkapa lähestyä muita rahoituslähteitä kuten sponsoreita, joiden intressit ovat tällä suunnalla.

Haastatellut taiteilijat huomauttavat tulevaisuudessa olevan tärkeää nimenomaan tiedottamisen ja joissakin haastatteluissa tuli nimenomaan ilmi, että hyviä käytäntöjä tulisi levittää mahdollisimman laajasti kaikille. Kyseessä ei ole kuitenkaan enää hoitolaitosten asennekoulutus vaan se tavallaan ulottuu jo valtion tai kunnan päättäjien tasolle. Esimerkiksi juuri tiedottamisella ja tutkimusten tai hyvien käytäntöjen toimivuuden osoittamisella voidaan näyttää päättäjille, miksi kulttuurin määrärahoja vanhustyössä tulisi asemoida ja lisätä. Esimerkkejä kaupungin aloitteellisesta toiminnasta on vaikkapa Jyväskylän Taideapteekki ja Turun kulttuurisuunnitelma. Turun kulttuurisuunnitelma pyrkii tuottamaan kunkin vanhuksen ylöskirjattujen mieltymysten mukaan kulttuuria. Se tahtoo olla pysyvä toimintatapa, jota voi myös siirtää muihin maihin. (KUVA – kulttuuria vanhusten arkeen 2010.) Tällaiset tehtävät voivat olla juuri sopivia tuottajille, ne auttavat taiteilijoita sikäli pääsemään lähemmäs vanhuksia, että toivon mukaan määrärahat ja tietoisuus lisääntyvät ja taiteilijat voivat keskittyä tiedottamisen sijaan omaan taiteelliseen työhönsä.

Tulevaisuudessa voidaan siis ottaa huomioon se, että taiteilijat suhtautuvat positiivisesti tulevaisuuteen ja tuottajiin, joka voi merkitä tuottajille myös enemmän työnsarkaa tämän aiheen kannalta. Taiteilijoiden näkemät ongelmat koulutuksen jälkeen kuitenkin osoittavat, että lisätoimenpiteille on todella tarvetta. Joskus nämä ongelmat voivat vain koitua liian suuriksi ja estää motivoituneimmankin taiteilijan pääsyn tälle alalle. Tuottaja voi olla yksi helpottava osanen taiteilijoiden luo pääsyssä esimerkiksi järjestämällä taiteilijalle yhteyksiä oikeisiin paikkoihin tai vain keskustelemalla ja antamalla tukea. Uskon, että on tärkeää myös taiteilijoille saada nimenomaan joitain valmiita keinoja. Näihin keinoihin lukeutuu juuri esimerkiksi tämä hanke ja koulutus. Koulutuksen järjestäminen voi siis olla yksi keino tuottajalle parantaa taiteilijan lähestymistä kulttuurisen vanhustyön saralla. Tuottaja 2020 projektin tuottama kysely TAKU:n jäsenille osoittaa, että he uskovat hyvinvointialan olevan tulevaisuudessa yksi kasvava yhteistyökumppani. He myös uskoivat näiden kahden alan välisen kumppanuuden olevan toivottavaa ja todennäköistä. (Halonen & Teye 2011, 32–33.)

Tuloksista siis kävi ilmi, että koulutus oli näiden haastateltujen osalta onnistunut vaikuttamaan jollain tapaa ja vaikka motivaatio olisi koulutuksen aikana laskenut, saatiin siitä silti eväitä miten tulevaisuudessa voidaan toimia tällä alalla. Tämä ja koulutuksesta saatu suora palaute auttavat tulevaisuudessa vastaisten järjestämisessä. Myös oli tärkeää huomata haastateltujen positiivinen asenne sekä hoitajiin että tulevaisuuteen. Tämä osoittaa, että tulevaisuudessa tälle alalle on kysyntää ja vastaavia koulutuksia varmasti kaivataan. Esimerkiksi pohdinnat tuottajista tällä alalla taas tuovat näkemystä hieman siihen, miten tuottajan töitä vastaavat voivat auttaa taiteilijoita myös muilla tavoin kuin järjestämällä koulutuksia. Tutkimusta voidaan pitää myös tämän hankkeen osan arvioinnissa välineenä sekä tulevaisuuden työkaluna.

Tutkimuksesta nousi esille toisinaan ajatus hoitohenkilökunnan ja taiteilijoiden väleistä ja yleisesti asenneilmastosta. Tästä johtuen uskoisin, että selvitys tai kartoitus eri hoitolaitosten suhtautumisesta kulttuurin käyttöön tai taiteilijavierailuihin olisi paikallaan esimerkiksi Jyväskylän alueella. Tässä voisi myös selvittää näiden laitosten vastaavia mielipiteitä ja kokemuksia aiheesta ja tutkia heidän kokemuksiaan ja asenteitaan liittyen tuottajiin. Tämä antaisi hyvän kuvan siitä, mitä taiteilijat tulevat kohtaamaan ja millaista koulutusta taas hoitopuoli tarvitsee ja millaisiin toimenpiteisiin voitaisiin sen saralla ryhtyä.

Toisaalta taas aihetta voisi tutkia lisää tuottajan kannalta. Voitaisiin kartoittaa tuottajina tai tuottajan kaltaisissa tehtävissä vanhustyön alalla toimijat ja selvittää heidän työtehtäviään ja muiden tuottajien mahdollisuuksia kentällä. Tämä kokoaisi hyvin kokonaistilanteen kasaan ja antaisi näkemystä siihen mihin päin ollaan menossa.

LÄHTEET

Blomqvist, Lisbeth & Hovila, Elina 2005. Yhdessä elämyksiä arkeen – kartoitusraportti. Vanhustyön keskusliiton raportti 1/2005. Saarijärvi: Vanhustyön keskusliitto.

Everitt , Anthony 1999. The governance of culture: approaches to integrated cultural planning and policies. PDF-dokumentti.
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/resources/Publications/PN_5_Everitt_EN.pdf. Päivitetty 4.12.2000. Luettu 18.4.2012.

HAKKU – Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista 2006. Mikkelin Ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti.
http://www.mamk.fi/tutkimus_ja_kehitys/hyvinvointi/paattyneet_hankkeet. Ei päivitystietoja. Luettu 12.10.2012.

Halonen, Katri & Teye, Outi 2011. Kulttuuri Kannattelee, Takulaisten näkemyksiä kulttuurituotannon tulevaisuudesta. PDF-dokumentti.
http://tuottaja2020.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/katalysoi/3_Kulttuuri_kannattelee_HalonenTeye_WEB.pdf. Päivitetty 4.10.2011. Luettu 12.9.2012. Helsinki: Tuottaja 2020 – osaraportti 3.

Hannula, Pekka 2010. Taiteen hinta. WWW-dokumentti.
<http://www.art360.fi/oulunsyky2010/taiteen-hinta/>. Päivitetty 9.11.2010. Luettu 20.9.2012.

Hinttala, Marja-Leena, Varho, Jenni (toim.) 2010. Johtajan tehtävänä on mahdollistaa henkilökunnan luovuus. Teoksessa Varho, Jenni, Lehtovirta, Mauri (toim.) Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. PDF-dokumentti. http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf. Päivitetty 14.12.2010. Luettu 10.9.2012. 26-27.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula 2004. Tutki ja Kirjoita. Jyväskylä: Tammi.

Hohenthal-Antin, Leonie 2006. Kutkuttavaa taidetta, Taidetoiminta seniori- ja vanhustyössä. Juva: PS-kustannus.

Hyypä, Markku T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä, sosiaalinen pääoma ja terveys. Keuruu: PS-kustannus.

Hyypä, Markku T. & Liikanen, Hanna-Liisa 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita.

Hyypä, Markku T. 2005. Me – hengen mahti. Keuruu: PS-kustannus

Juvonen, Sanna 2012. Osaattorin väliraportti. PDF-dokumentti.
http://www.osaattori.fi/temp/osaattori/valiraportti_2012.pdf. Päivitetty 7.2.2012. Luettu 9.4.2012.

- Koskinen, Simo, Aalto, Leena, Hakonen, Sinikka, Päivärinta, Eeva 1998. Vanhustyö. Jyväskylä: Vanhustyön keskusliitto.
- Kulta Kulttuuria ja taidetta ikäihmisille 2012. WWW-dokumentti. <http://www.kultaverkosto.info/info>. Ei päivitystietoa. Luettu 10.5.2012.
- Kulttuuriluotsit 2012. Jyväskylän taidemuseo. WWW-dokumentti. <http://www.jyvaskyla.fi/taidemuseo/museokasvatus/kulttuuriluotsit>. Ei päivitystietoa. Luettu 30.7.2012.
- Kutkutus 2011. WWW-dokumentti. <http://www.kutkutus.fi/fi/>. Ei päivitystietoa. Luettu 13.4.2012.
- KUVA – kulttuuria vanhusten arkeen. Turku 2011. WWW-dokumentti. <http://www.turku2011.fi/ohjelmahanke/167/info>. Ei päivitystietoa. Luettu 10.9.2012.
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 728/1992. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920728>. Ei päivitystietoa. Luettu 26.3.2012.
- Lehtonen, Jussi 2010. Samassa valossa. Hämeenlinna: Avain.
- Lehtovirta, Mauri 2010. Ikääntyvät sukupolvet ja hyvinvointi. Teoksessa Varho, Jenni, Lehtovirta, Mauri (toim.) Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. PDF-dokumentti. http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf. Päivitetty 14.12.2010. Luettu 20.8.2012. 9-13.
- Lehtovirta, Mauri, Varho, Jenni 2010. Johtopäätökset ja ehdotukset. Teoksessa Varho, Jenni, Lehtovirta, Mauri (toim.) Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. PDF-dokumentti. http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf. Päivitetty 14.12.2010. Luettu 6.8.2012. 78-80.
- Lehtovirta, Mauri 2010. Kulttuuripalveluita tuottavat kaupungin virastot ja laitokset. Teoksessa Varho, Jenni, Lehtovirta, Mauri (toim.) Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. PDF-dokumentti. http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf. Päivitetty 14.12.2010. Luettu 20.8.2012. 47-52.
- Liikanen, Hanna-Liisa 2002. Taide kohtaa elämän – Arts in Hospital – hanke ja kulttuuritoiminta itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa. Helsingin yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Väitöskirjan tiivistelmä. WWW-dokumentti. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/10810>. Päivitetty 15.8.2002. Luettu 12.9.2012.
- Liikanen, Hanna-Liisa 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014.. PDF-dokumentti. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf?lang=fi>. Päivitetty 18.10.2010. Luettu 8.8.2012. Helsinki: Opetusministeriö.
- Manerus, Milka 2012. Henkilökohtainen tiedonanto 9.5.2012. Kulttuurituottaja. Jyväskylän kaupungin kulttuuripalvelut.

Matilainen, Irmeli 2011. Luovat menetelmät iäkkäiden arjessa – haasteita ja mahdollisuuksia. Teoksessa Jussilla Petri (toim.) Luovaa Lystiä, luovat menetelmät osana hoitotyötä. PDF-dokumentti.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38539/JAMKJULKAISUJA1262011_web.pdf?sequence=1. Päivitetty 17.1.2012. Luettu 14.8.2012. 62–69.

Mexico City Declaration on Cultural Policies. 1982. Unesco. PDF-dokumentti.
http://portal.unesco.org/culture/en/files/35197/11919410061mexico_en.pdf/mexico_en.pdf. Päivitetty 17.10.2005. Luettu 10.4.2012.

Nummelin, Sanna 2011. Kulttuurin hyvinvointivaikutukset: Onnea, elämyksiä, terveyttä. Tutkimuskatsauksia 1/2011.

Nuutinen, Teija 2007. Elämänilon välähdyksiä, Taiteen ja vanhustyön kohtaamisia: Keinut – taiteilijat vanhusyhteisöjen arjessa – projekti. Pohjois-karjalän ammattikorkeakoulu.

Osaattori 2012. WWW-dokumentti. <http://www.osaattori.fi/>. Ei päivitystietoa. Luettu 13.9.2012.

Paloneva, Antti 2005. ESR-Projektin loppuraportin tiivistelmä. WWW-dokumentti. http://esrlomake.mol.fi/esrtiepa/loppuraportti_S83657.html. Päivitetty 25.8.2005. Luettu 26.3.2012.

Päiväkeskukset. 2012. Jyväskylän kaupunki, Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut. WWW-dokumentti. <http://www.jyvaskyla.fi/sote/ikaantyyvat/paivakeskukset>. Ei päivitystietoa. Luettu 10.8.2012.

Salminen, Sanna 2011. Luovat menetelmät hoitolaitosten arjessa. Teoksessa Jussilla Petri (toim.) Luovaa Lystiä, luovat menetelmät osana hoitotyötä. PDF-dokumentti.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38539/JAMKJULKAISUJA1262011_web.pdf?sequence=1. Päivitetty 17.1.2012. Luettu 15.8.2012. 70–73.

Seppänen, Senja, Varho, Jenni (toim.) 2010. Taide hoitotyön arjessa. Teoksessa Varho, Jenni, Lehtovirta, Mauri (toim.) Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. PDF-dokumentti.
http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_k kaikki.pdf. Päivitetty 14.12.2010. Luettu 11.9.2012. 28-29.

Taideapteekki 2012. Jyväskylän kaupunki kulttuuripalvelut. WWW-dokumentti.
<http://www.jyvaskyla.fi/kulttuuri/palvelut/taideapteekki>. Ei päivitystietoa. Luettu 15.8.2012.

Taideapteekki 2008. Kakspy. WWW-dokumentti.
<http://www.kakspy.com/taideapteekki/esite.html>. Ei päivitystietoa. Luettu 26.3.12

Taipale, Mona 2000. Narrin kaavussa, Neljän taiteilijan kokemuksia työskentelystä hoitoyhteisössä. Jyväskylän yliopisto. Taidehistorian laitos. Pro gradu –tutkielma. PDF-dokumentti.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9109/mtaipale.pdf?sequence=1>. Päivitetty 16.12.2000. Luettu 13.9.2012.

Taiteilijahaku 2012. Osaattori. WWW-dokumentti.

<http://www.osaattori.fi/taiteilijahaku/jyvaskyla.html>. Ei päivitystietoa. Luettu 20.8.2012.

Tapahtumia ja tilaisuuksia 2012. Jyväskylän kaupunki kulttuuripalvelut. WWW-

dokumentti. <http://www.jyvaskyla.fi/kulttuuri/palvelukeskus/palvelut/tapahtumat>. Ei päivitystietoa. Luettu 30.7.2012.

Terveyden edistämisen politiikkaohjelma 2007. Hallitus. PDF-dokumentti.

<http://valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/politiikkaohjelmat-2007-2011/terveys/ohjelman-sisaeltoe/fi.pdf>. Päivitetty 10.12.2007. Luettu 12.9. 2012.

Terveyttä kulttuurista –verkosto 2012. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti.

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/taiku/toimintaohjelma/toimijat/tk-verkosto. Ei päivitystietoa. Luettu 17.9.2012.

Vanhustenviikko 2012. Jyväskylän kaupunki sosiaali- ja terveysterveystoimet.

<http://www.jyvaskyla.fi/sote/ikaantyyvat/vanhustenviikko>. Ei päivitystietoa. Luettu 30.7.2012.

Varho, Jenni 2010. Johdanto. Teoksessa Varho, Jenni, Lehtovirta, Mauri (toim.) Tai-

detta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. PDF-dokumentti. http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf. Päivitetty 14.12.2010. Luettu 6.8.2012. 5-8.

Varho, Jenni 2010. Kunta ihmisten hyvinvoinnin edistäjänä. Teoksessa Varho, Jenni, Lehtovirta, Mauri (toim.) Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. PDF-dokumentti.

http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf. Päivitetty 14.12.2010. Luettu 20.8.2012. 18-21.

Varho, Jenni 2010. Taiteilijat ja taiteilijaryhmät vanhustyössä. Teoksessa Varho, Jenni, Lehtovirta, Mauri (toim.) Taidetta ikä kaikki – Selvitys ikäihmisten hoivayhteisöjen kulttuuritoiminnasta Helsingissä. PDF-dokumentti.

http://www.kansalaisareena.fi/Taidetta_ika_kaikki.pdf. Päivitetty 14.12.2010. Luettu 10.7.2012. 53–57.

von Brandenburg, Cecilia 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä, näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Opetusministeriön julkaisuja 2008:12.

Väestöennuste 2009 – 2060. 2009. Tilastokeskus. WWW-dokumentti.

http://www.stat.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30_tie_001_fi.html. Päivitetty 30.9.2009. Luettu 20.9. 2012.

Haastattelurunko

Teemahaastattelun kysymykset Osaattori koulutukseen Taiteilijana vanhustyössä osallistuville taiteilijoille.

TAUSTA

- Ikä
- Asuinpaikka
- Missä opiskelit
- Minkä alan taiteilija
- Olitko koulutuksesta poissa kuinka monta kertaa?
- Mitä mm. tehnyt aiemmin → mitä työnkuvaasi kuuluu, kuuluuko siihen vanhusten kanssa työskentelyä

MOTIVAATIOT

- Miksi haluat työskennellä vanhusten kanssa
- Miksi osallistuit koulutukseen
- Mikä on taiteilijan ja hoitolaitoksen rooli
- Koetko taiteen tuomisen vanhuksille erityisenä ns. tehtävänä vai onko se yksi ryhmä muiden joukossa?
- Muuttiko koulutus motivaatiota tuoda taidetta vanhuksille?

OSAAMINEN

- Muuttiko koulutus varmuutta
- Koetko koulutuksen jälkeen valmiutesi tuoda taidetta vanhuksille muuttuneen
- → mikä osa-alue vaikutti myönteisesti tai negatiivisesti
- Millä tavalla vanhat kokemukset tukevat osaamista tai motivaatiota toimia vanhusten parissa ja mitä uusia sait?
- Millaiset tiedot ja taidot omasit yrittäjyydestä tai tuotteistamisesta ennen koulutusta ja jälkeen? → muuttuivatko valmiudet / osaaminen?
- Mitkä asiat koulutuksessa tukivat kehitystä vanhusten kulttuurin tuottajana?
- (teitkö esityksen hoitolaitoksessa koulutuksen aikana → millainen kokemus oli?)
- Millaisia ongelmia uskot kohtaavasi? Mitkä asiat jarruttavat taiteen tuomista vanhuksille?

TUOTTAJUUS

- Mikä on tuottajan rooli taiteilijan ja vanhusten välillä → kokemuksia?
- Oletko tehnyt tuottajien kanssa hommia / ollut tekemisissä heidän kanssaan → millaisia kokemuksia?
- Miten näkisit tuottajan roolin tässä prosessissa?
- → Mikä se voisi muuten olla, mitä toivoisit sen olevan

Haastattelurunko

- Entä oma tuottajuus taiteilijana? Onko tuottajan identiteettiä, mitä mieltä olet, kuuluuko taiteilijan toimia tuottajana

TULEVAISUUS

- Toteutuivatko tavoitteesi koulutuksen suhteen ja miten aiot tästä jatkaa? →
Millä tavalla haluaisit tuoda kulttuuria vanhuksille
- Miten uskot kulttuurisen vanhustyön kehittyvän tulevaisuudessa taiteilijoiden kannalta?
- Miten tulevaisuudessa saadaan kulttuuria vanhuksille? Miten vanhusten kulttuuriharrastuneisuutta voidaan kehittää?

PALAUTE / PÄÄTÖS

- Mikä koulutuksessa oli hyvää, mitä vaihtaisit? Mistä opit eniten?
- Kerro vapaasti tuntemuksista koulutuksen suhteen, mitä jäi mieleen, kerro kokemuksia ja mieleen jääneitä aiheita.
- Tuleeko mieleen vielä jotain mitä haluaisit kertoa?

